

Technická univerzita v Liberci

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra: Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Studijní program: Speciální pedagogika

Studijní obor: Speciální pedagogika předškolního věku

ODKLAD POVINNÉ ŠKOLNÍ DOCHÁZKY THE ISSUE OF COMPULSORY SCHOOLING

Bakalářská práce: 11-FP-KSS-2023

Autor:

Jana PALOVČIKOVÁ

Podpis:

Vedoucí práce: PhDr. Jana Kadavá

Konzultant:

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
55	19	2	10	16	1

V Liberci dne:

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická
Akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Jana PALOVČIKOVÁ
Osobní číslo: P09000836
Studijní program: B7506 Speciální pedagogika
Studijní obor: Speciální pedagogika předškolního věku
Název tématu: Odklad povinné školní docházky
Zadávající katedra: Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cíl: Charakterizovat problematiku odkladu povinné školní docházky a zjistit nejčastější příčinu.

Požadavky: Formulace teoretických východisek, příprava průzkumu, sběr dat, interpretace a vyhodnocení dat, formulace závěrů.

Metody: Rozhovor, dotazník.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

- BEDNÁŘOVÁ, J. Školní zralost: co by mělo umět dítě před vstupem do školy. 1. vyd. Brno: Computer Press, 2010. ISBN 978-80-251-2569-4.
KLENKOVÁ, J., KOLBÁBKOVÁ, H. Diagnostika předškoláka. 1. vyd. Brno: MC, 2002. ISBN 80-239-0082-X.
KUTÁLKOVÁ, D. Jak připravit dítě do 1. třídy. 1. vyd. Praha: Grada, 2005. ISBN 80-247-1040-4.
VERECKÁ, N. Jak pomáhat dětem při vstupu do školy. 1. vyd. Praha: NLN, 2002. ISBN 80-7106-474-2.
ŽÁČKOVÁ, H. Děti s odkladem školní docházky a jejich úspěšný start ve škole. 1. vyd. Praha: D & H, 1998. ISBN 978-80-903869-3-8.

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Jana Kadavá

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Datum zadání bakalářské práce: 1. dubna 2011

Termín odevzdání bakalářské práce: 27. dubna 2012

doc. RNDr. Miroslav Brzezina, CSc.

děkan

L.S.

doc. PaedDr. PhDr. Ilona Pešatová, Ph.D.

vedoucí katedry

dne 22 -04- 2011

Čestné prohlášení

Název práce: Odklad povinné školní docházky
Jméno a příjmení autora: Jana Palovčíková
Osobní číslo: P09000836

Byl/a jsem seznámen/a s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má bakalářská práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval/a samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložil/a elektronickou verzi mé bakalářské práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedl/a jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne:

.....
Jana Palovčíková

Poděkování:

Děkuji vedoucí práce PhDr. Janě Kadavé za vstřícnost, podnětné rady a připomínky, které mi pomáhaly při zpracování bakalářské práce. Poděkování náleží také ředitelkám a učitelkám mateřských škol, které mi umožnily provést průzkum.

Název bakalářské práce: Odklad povinné školní docházky

Jméno a příjmení autora: Jana Palovčíková

Akademický rok odevzdání bakalářské práce: 2011/2012

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Jana Kadavá

Anotace:

Bakalářská práce se zabývala problematikou odkladu povinné školní docházky u dětí předškolního věku. Jejím cílem bylo charakterizovat problematiku odkladu povinné školní docházky a zjistit nejčastější příčinu. Práce také zjišťovala, co vede nejčastěji pedagoga k tomu, aby dítěti navrhl odklad školní docházky. Zda je hlavním důvodem psychická, fyzická, či sociální nezralost. Práce byla rozdělena na dvě stěžejní oblasti. Teoretická část, která pomocí zpracování a prezentace odborných zdrojů popisovala a objasňovala základní pojmosloví z oblasti problematiky odkladu povinné školní docházky. Praktická část zjišťovala pomocí dotazníku distribuovaného mezi 50 učitelek mateřských škol, co patří mezi hlavní příčiny odkladu povinné školní docházky. Výsledky ukazovaly, že nejčastější příčinou odkladu povinné školní docházky je špatná řečová vyspělost. Zjištění vyústila v konkrétní navrhovaná opatření v oblasti odkladu povinné školní docházky formou prevence logopedie a včasné logopedické péče v mateřských školách. Za největší přínos práce vzhledem k řešené problematice bylo možné považovat zjištění, že počet dětí s odkladem povinné školní docházky stále stoupá, tudíž je vhodné se touto problematikou v mateřských školách zabývat.

Klíčová slova: odklad povinné školní docházky, fyzická zralost, psychická zralost, sociální zralost, dítě předškolního věku, výchova, předškolní vzdělávání, školní zralost

Title of Bachelor Thesis: *The Issue of Compulsory Schooling*

Summary:

This thesis deals with the issue of postponement of compulsory school attendance for preschool children. The aim is to characterize the postponement of compulsory school attendance and determine the most frequent cause. The thesis also mentions the most common reasons for teachers to recommend a postponement, i.e. mental, physical or social immaturity. The bachelor thesis is divided into two main parts. The theoretical part describes and explains the basic terminology regarding compulsory school attendance. The practical part deals with the main causes of postponement of compulsory school attendance through the questionnaire sent to 50 nursery school teachers. It has been proven that the most frequent cause of postponement of compulsory school attendance is insufficient linguistic maturity. The findings result in specific measures focused on speech therapy prevention and early speech therapy intervention in nursery schools. It is concluded that there has been an increase in number of children with postponed compulsory school attendance and therefore it is recommended to carry out speech therapy activities in nursery schools.

Keywords: postponement of compulsory school age, physical maturity, psychological maturity, social maturity, preschool age, education, preschool education, school readiness

Obsah

I. Úvod	10
II. Teoretická část	11
Výchovně vzdělávací proces	11
Základní funkce školství, školy	12
Výchova	12
Základní prostředky výchovy	13
Metody a způsoby výchovy	13
Obsah výchovy	13
Vzdělávání	14
Funkce vzdělávání	14
Kritéria vzdělávání	14
Podstata vyučování, jeho charakteristika	14
Stránky vyučování	15
Psychologické základy vyučovacího procesu	15
HISTORIE A SOUČASNOST VZDĚLÁVACÍHO PROCESU V MŠ	16
Rámcový program pro předškolní vzdělávání	16
Hlavní principy	16
Pojetí a cíle předškolního vzdělávání	17
Specifika předškolního vzdělávání, metody a formy práce	18
Cíle předškolního vzdělávání	18
Rámcové cíle	19
Klíčové kompetence	19
Kompetence k učení (dítě ukončující předškolní vzdělávání)	20
Kompetence k řešení problémů (dítě ukončující předškolní vzdělávání)	20
Komunikační kompetence (dítě ukončující předškolní vzdělávání)	20
Sociální a personální kompetence	21
Činnostní a občanské kompetence (dítě ukončující předškolní vzdělávání)	21
Vzdělávací oblasti	21
Dítě a jeho tělo	22
Dítě a jeho psychika	22
Dítě a ten druhý	22
Dítě a společnost	22
Dítě a svět	22
Odklad povinné školní docházky	23
Fyzická zralost	25
Psychická zralost	26
Sociální zralost	26
Legislativní vymezení odkladu povinné školní docházky	29
Plnění povinnosti školní docházky	29
III. Praktická část	31
Cíl praktické části	31
Prostředí průzkumu	31
Metody a techniky průzkumu	32
Stanovené předpoklady	33
Interpretace dat	34
Ověřování předpokladů	49
Shrnutí výsledků praktické části	51
IV. Závěr	52

V. Navrhovaná opatření	53
VI. Seznam použité literatury	54
VII. Seznam příloh.....	55
VII. Přílohy	55

I. Úvod

„Na dobrém začátku všechno záleží.“

Jan Amos Komenský

Tímto citátem od našeho „velikého“ pedagoga by mohl úvod předložené bakalářské práce začít. Je v něm pravda a moudrost. Vše začíná již od narození dítěte, jeho výchovou v rodině. Proto se teoretická část této práce nejprve zaměří na to, co výchova je. Dále pak na vzdělávání a předškolní vzdělávání jako celek.

Tématem předložené bakalářské práce je odklad povinné školní docházky. Toto téma bylo zvoleno s ohledem na stále větší četnost výskytu této problematiky v mateřských školách. Cílem předložené bakalářské práce je charakterizovat problematiku odkladu povinné školní docházky a zjistit nejčastější příčinu. Předmětem bádání předložené bakalářské práce je osvětlit hlavní důvody, které vedou pedagoga k tomu, aby navrhl odklad povinné školní docházky. Bakalářská práce vychází z hlavního předpokladu, že nejčastější příčinou odkladu povinné školní docházky je sociální nezralost, a že minimálně u 10 % dětí je příčinou odkladu povinné školní docházky fyzická a tělesná nezralost. Pro ověření předpokladu byla pro předloženou bakalářskou práci zvolena metoda dotazování. V praktické části je představen průzkum založený na užití metody dotazování a techniky ve formě dotazníku a rozhovorů. Práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou. V teoretické části se autor zabývá charakteristikou týkající se problematiky odkladu školní docházky a vysvětlením pojmů souvisejících s touto problematikou. V praktické části práce se prostřednictvím vzorku respondentů tvořeném 50 učitelkami mateřských škol a 100 dětmi předškolního věku zjišťuje hlavní příčina odkladu povinné školní docházky. Práce je určena pro učitelky mateřských škol. Smyslem a účelem předložené bakalářské práce je, aby se lépe v této problematice orientovaly a dokázaly rozpoznat, kterému dítěti by měly odklad povinné školní docházky doporučit.

II. Teoretická část

Výchovně vzdělávací proces

Výchovně vzdělávací proces provází člověka od nejranějších studií lidské společnosti. V širokém smyslu v sobě zahrnuje jednak vzdělávání a jednak výchovu v užším slova smyslu, tedy formování postojů ke skutečnosti, potřeb, zájmů, chování. Ve výchovně vzdělávacím procesu u jedince rozvíjíme soubor kvalit se záměrem, co nejlépe ho připravit pro život ve společnosti. Procesy výchovy a vzdělávání se vzájemně překrývají. Výchova je chápána jako pojem nadřazenější pojmu vzdělání.

Výchova člověka patří ke společenským jevům, jež provázejí lidskou společnost od úsvitu dějin. Předškolní výchovou se zabývala již prvobytně pospolná a otrokářská společnost, jak o tom podávají svědectví archeologické vykopávky (např. hraček) a jiná svědectví primitivních kmenů. Podle L. Bělinové například v prvobytně pospolné společnosti jsou si všichni její členové rovni a také výchova je pro všechny děti stejná, má pospolný ráz. Je úzce spojena s prací a společenským životem skupiny. Děti se učí při hře různým pracovním úkonům (lovení zvěře, nošení vody apod.). Obratnost a zručnost se prověřuje při hrách s míčem. Od nejútlejšího věku se děti účastní náboženských obřadů, jež mají člověka chránit před nepoznanými silami přírody, a učí se zachovávat uznávané mravní zásady. Vysoce je hodnocena tělesná zdatnost a otužilost, kázeň, podřízení se zájmům celku, smysl pro povinnost a pracovní zručnost. Výchova malých dětí je záležitostí především žen, podílejí se však na ní všichni členové skupiny (Bělinová, 1980, s. 7).

O významu hry ve své publikaci píše také Jiřina Bednářová a Vlasta Šmardová, které zdůrazňují, že hra je pro dítě tou nejpřirozenější a nejdůležitější činností. Dítě jejím prostřednictvím získává zkušenosti se světem lidí, věcí, ale zároveň poznává samo sebe, Přináší mu pocit seberealizace, smysluplnosti a radosti (Bednářová, Šmardová, 2008, s. 59). Na výchově se podílíme v rodině a podílí se na ní také škola.

Základní funkce školství, školy

Základní funkce školství, jako výchovně vzdělávací soustavy, je definována, jako institucionalizovaná forma jako jednoho ze základních procesů – pedagogického makroprocesu. Školství je důležitý prostředek celospolečenského řízení, s jehož pomocí regulují subjekty zákonodárné i výkonné moci směr, povahu, tempo a kvalitu vývoje společnosti v souladu s jejími historickými potřebami, podmínkami a možnostmi (Skalková, 1999, s.82).

To znamená, že školství včetně předškolního vzdělávání, které je prvním článkem soustavy, je určitým způsobem determinované a společensky podmíněné. Na školu, zvláště mateřskou se můžeme dívat z mnoha hledisek. Prvním hlediskem bude jistě pohled didaktický, ale může to být i hledisko sociální, psychologické, ekonomické, právní, organizační apod. Škola je tedy mnohostranný a vnitřně složitý systém, na který současně působí přímé i nepřímé vlivy vnějšího prostředí. V současné době jsou ředitelky mateřských škol mimo jiné povinny věnovat se nejen řízení uvnitř školy včetně vytváření školního vzdělávacího programu, ale stále více se zabývat součinností školy s jejím okolím, neboť škola je součástí většího systému, společnosti, které slouží, ale také opačně, která slouží škole. Takzvané duální řízení má zahrnovat jak vnější okolí školy, tak i vnitřní řízení s cílem co nejlepší činnosti organizace.

Výchova

Výchova je záměrné, cílevědomé působení na rozvoj jedince. Je to proces, který je permanentní a celoživotní, který je determinován mnoha faktory, z nichž základní jsou dědičnost a prostředí.

Cílem výchovy rozumíme obecný, či konkrétní požadavek na výsledek výchovného působení. Cílem tedy je plný rozvoj lidské osobnosti. Aby se lidská osobnost rozvíjela, je na ni působeno za určitých podmínek. Jsou to podmínky biologické, psychické a podmínky sociální povahy.

K biologickým podmínkám lze zařadit:

- konkrétní biologickou strukturu vychovávaného
- jeho zdravotní stav a zdravotní stav jeho nejbližšího okolí

K podmínkám psychickým patří:

- úroveň a kvalita poznávacích procesů
- kvalita temperamentu, nadání, vloh a talentu
- volní a charakterové vlastnosti
- emoce a jejich sociální obsah
- zájmové zaměření

K podmínkám sociální povahy zařazujeme:

- konkrétní společenskou a ekonomickou formaci, ve které člověk žije
- ekonomickou, politickou a kulturní vyspělost dané společnosti
- charakter skupiny, kolektivu, v jehož rámci se výchova uskutečňuje
- charakter mikroprostředí a jeho konkrétní skladba (např. rodina)

Základní prostředky výchovy

Instituce

- škola, rodina a umělecké instituce
- dětské a mládežnické organizace
- zájmové organizace
- masové komunikační prostředky
- sportovní útvary

Metody a způsoby výchovy

režim a přesvědčování

odměny- tresty - spolupráce

řešení problémů

Obsah výchovy

obsah vyučování

obsah činností jak v různých sportovních organizacích a jiných kroužcích, tak i doma

Vzdělávání

Vzdělávání je specifickým výchovným procesem, který zahrnuje jednak soubor vědomostí, dovedností a návyků, jednak rozvíjení schopností. Zájmu i formování postojů, hodnot a přesvědčení, tedy rozvíjí osobnost.

Funkce vzdělávání

funkce informativní (získávání poznatků a informací)

funkce formativní (rozvíjení osobnosti)

funkce instrumentální (umožnění dalšího vzdělání)

funkce syntetizující (sjednocování poznatků)

Kritéria vzdělávání

obsahové hledisko- vzdělání všeobecné a odborné

hledisko vztahu k osobnosti- vzdělání materiální a formální

hledisko míry abstrakce- vzdělání teoretické a praktické

hledisko úrovně- vzdělání základní, střední a vysokoškolské

Výchovně vzdělávací proces tvoří také určité samotné vyučování.

Podstata vyučování, jeho charakteristika

Vyučování, vyučovací proces je historicky ustálená forma systematického vzdělávání dětí, ale i dospělých (Skalková, 1999, s.99). Lze ho charakterizovat jako cílevědomé, soustavné, racionální řízení učebních aktivit žáků, jako složitý psychosociální proces podmíněný mnoha faktory, které určují jeho průběh i výsledek, jako proces osvojování předpokladů pro lidské činnosti.

Vyučování je specifický druh lidské činnosti, kompaktní, dynamický proces interakce mezi učitelem a žákem, který směřuje k určitým cílům (Skalková, 1999, s.105).

Jeho komponentami jsou:

- cíle vyučování
- obsah (učivo)
- součinnost učitele a žáků
- organizační formy, metody, didaktické prostředky
- podmínky, na kterých proces vyučování probíhá

Jednotlivé komponenty vstupují do vzájemných vztahů a vytvářejí propojený, vzájemně se ovlivňující systém, v němž probíhají procesy učení žáků. Průcha (1998, s.9) hovoří o tzv. reálném edukačním procesu, kterým je taková činnost lidí, při níž dochází k učení jedné skupiny subjektů (žáků) druhou skupinou subjektů (učitelů), kteří jim zprostředkovávají jejich učení. Učební činnost probíhá v konkrétních pedagogických situacích. Podmínky učení žáků řídí učitel. Učitel musí vědět, jak žákovo učení probíhá, jaké platí zákonitosti, principy, jaké podmínky musíme ve výuce vytvořit. Učitel zároveň řídí a navozuje učební aktivitu žáka. Při realizaci vyučování ho kontroluje, usměrňuje a hodnotí. Žák se učí, aktivně si osvojuje systém dovedností, návyků, postojů, rozvíjí své psychické procesy, stavy a vlastnosti. Je aktivním subjektem vyučování s potřebou seberealizace a sebe rozvoje (Skalková, 1999, s.105).

Stránky vyučování

- obsahová (to, čemu se dítě učí)
- dějová (jak se vyučuje a jak se učí)
- formální (společensko historická forma vzdělávání)
- vzdělávací (rozvoj poznání)
- výchovná (rozvoj mravní, citový, volní a estetický)

Psychologické základy vyučovacího procesu

Vyučování obsahuje poznávání, učení, komunikaci, emoce, motivaci, volní úsilí aj. činitelů, kteří ovlivňují úspěch, či neúspěch žáka i učitele je více. Důležitými činiteli jsou podmínky vyučovacího procesu:

- vnější podmínky (fyzikální, sociální faktory, sociální klima třídy, vyučovací metody)
 - vnitřní podmínky (zdravotní stav žáka, psychické procesy, stavy, vlastnosti, aj.)
 - podmínky působící nepřímo (např. rodina a další soc. skupiny, sociální podmínky)
- Tyto podmínky působí vzájemně (J. Čáp, 1993).

HISTORIE A SOUČASNOST VZDĚLÁVACÍHO PROCESU V MŠ

Do roku 1989 měli pedagogové v mateřských školách k dispozici pedagogickou dokumentaci

v podobě normativních osnov, plánů a metodických příruček, které v duch koncepcí jednotné školy do značné míry sjednocovaly podobu škol. Kritický rozbor ukázal, že práce podle nich, ač v dobré víře pedagogů udělat pro dítě to nejlepší, mnohdy omezovala aktivitu dítěte. Nevnímal dostatečně jeho individuální předpoklady, málo respektovala jeho zájmy, potřeby a zkušenosti. Zahrnovala ho také množstvím často zbytečných informací.

Společenské proměny odmítly jednotnou mateřskou školu i její kolektivní výchovu a otevřely prostor pro individuální svobodu pedagoga i dítěte. Mateřské školy dnes uplatňují různé vzdělávací programy, pedagogové mohou volit různorodé pedagogické přístupy. Vybírají ze široké nabídky informačních zdrojů a uplatňují vlastní iniciativu. Děti jsou vnímány jako individuální osobnosti účastníci se procesem výchovy a vzdělávání. Proto také neexistují jednotné univerzálně použitelné recepty na práci mateřských škol ani na výchovné postupy pedagogů. Pedagogové se řídí při své práci Rámcovým programem pro předškolní vzdělávání.

Rámcový program pro předškolní vzdělávání

Hlavní principy

Akceptuje přirozená vývojová specifika dětí předškolního věku a důsledně je promítá do obsahu, forem a metod jejich vzdělávání.

Umožňuje rozvoj a vzdělávání každého jednotlivého dítěte v rozsahu jeho individuálních potřeb.

Zaměřuje se na vytvoření základních klíčových kompetencí dosažitelných v etapě předškolního vzdělávání. Definuje kvalitu předškolního vzdělávání z hlediska cílů vzdělávání, podmínek, obsahu a také i výsledků, které má přinášet.

Zajišťuje srovnatelnou pedagogickou účinnost vzdělávacích programů vytvářených a také poskytovaných jednotlivými mateřskými školami. Vytváří prostor pro rozvoj různých programů a koncepcí. Umožňuje mateřským školám využívat různé formy i metody

vzdělávání a přizpůsobovat ho konkrétním regionálním i místním podmínkám, možnostem a potřebám. Poskytuje rámcová kritéria využitelná pro vnitřní i vnější evaluaci mateřské školy a také poskytovaného vzdělávání.

Pojetí a cíle předškolního vzdělávání

Úkoly předškolního vzdělávání

Úkolem institucionálního předškolního vzdělávání je doplňovat rodinnou výchovu a v úzké vazbě na ni pomáhat zajistit dítěti prostředí s dostatkem mnohostranných a přiměřených podnětů k jeho aktivnímu rozvoji a učení. Předškolní vzdělávání má smyslně obohacovat denní program dítěte v průběhu jeho školních let a poskytovat dítěti odbornou péči. Mělo by usilovat, aby první vzdělávací krůčky dítěte byly stavěny na promyšleném, odborně podepřeném a lidsky i společensky hodnotném základě, a aby čas prožitý v mateřské škole byl pro dítě radostí, příjemnou zkušeností a zdrojem dobrých a spolehlivých základů do života, ale i vzdělávání.

Předškolní vzdělávání má usnadňovat dítěti jeho další životní i vzdělávací cestu. Jeho úkolem je proto rozvíjet osobnost dítěte, podporovat jeho tělesný rozvoj a zdraví, jeho osobní spokojenost a pohodu. Napomáhat mu v chápání okolního světa a motivovat je k dalšímu poznávání a učení, stejně tak i učit dítě žít ve společnosti ostatních a přibližovat mu normy a hodnoty touto společností uznávané.

Důležitým úkolem předškolního vzdělávání je vytvářet dobré předpoklady pro pokračování ve vzdělávání tím, že za všech okolností budou maximálně podporovány individuální rozvojové možnosti dětí a umožňováno tak každému dítěti dospět v době, kdy opouští mateřskou školu, k optimální úrovni osobního rozvoje a učení. K úrovni, která je pro dítě individuálně dosažitelná.

Na základě dlouhodobého a každodenního styku s dítětem i s jeho rodiči může předškolní vzdělávání plnit i úkol diagnostický, zejména ve vztahu k dětem se speciálními vzdělávacími potřebami. Dětem, které to potřebují má předškolní vzdělávání, na základě znalostí a aktuálního rozvoje dítěte poskytovat včasnou speciálně pedagogickou péči, a tím zlepšovat jejich vzdělávací i životní šance.

Specifika předškolního vzdělávání, metody a formy práce

Předškolní vzdělávání se maximálně přizpůsobuje vývojovým fyziologickým, kognitivním, sociálníma emocionálním potřebám dětí této věkové skupiny a dbá, aby tato vývojová specifika byla při vzdělávání dětí v plné míře respektována.

Předškolní vzdělávání by proto mělo nabízet vhodné vzdělávací prostředí, pro dítě vstřícné, podnětné, zajímavé a obsahově bohaté, v němž se dítě může cítit bezpečně a spokojeně a které mu dává možnost bavit se a zaměstnávat přirozeným dětským způsobem.

Vzdělávání má být důsledně vázáno k individuálním potřebám a možnostem jednotlivých dětí, včetně vzdělávacích potřeb specifických. Takové pojetí vzdělávání umožňuje vzdělávat společně v jedné třídě děti bez ohledu na jejich schopnosti a učební předpoklady. Mohou i být třídy heterogenní. Rozvojové předpoklady a možnosti dětí vyžadují uplatňovat odpovídající metody a formy práce. Vhodné jsou metody prožitkového a kooperativního učení hrou a činnostmi dětí, které jsou založeny na přímých zážitcích dítěte. Podporují dětskou zvědavost a chuť k učení, zájem poznávat nové. Učební aktivity by proto měly probíhat formou nezávazné dětské hry, kterou se dítě zabývá dle vlastní volby a na základě svého zájmu. Mělo by být proto v dostatečné míře uplatňováno situační učení založené na vytváření a využívání situací, které poskytují dítěti srozumitelné praktické ukázky životních situací. Významnou roli v procesu učení sehrává spontánní sociální učení, založené na principu přirozené nápodoby. Proto je potřeba ve všech činnostech a situacích poskytovat dítěti vhodné vzory chování. Měly by být uplatňovány aktivity spontánní i řízené, vzájemně provázané a vyvážené v poměru odpovídajícím potřebám dítěte. Je důležité uplatňovat integrovaný přístup. Vzdělávání by mělo probíhat v integrovaných blocích, které nabízejí dítěti vzdělávací obsah v přirozených souvislostech.

Cíle předškolního vzdělávání

RVP PV pracuje se čtyřmi cílovými kategoriemi: stanovuje cíle v podobě záměrů, ale i cíle v podobě výstupů, a to nejprve v úrovni obecné a následně v úrovni oblastní.

Jedná se o tyto kategorie:

- rámcové cíle - vyjadřují univerzální záměry předškolního vzdělávání
- klíčové kompetence – představují výstupy, obecnější způsobilosti, dosažitelné v předškolním vzdělávání
- dílčí cíle – vyjadřují konkrétní záměry příslušející té které vzdělávací oblasti
- Dílčí výstupy – dílčí poznatky, dovednosti, postoje a hodnoty, které dílčím cílům odpovídají

Tyto cílové kategorie jsou vzájemně provázané.

Rámcové cíle

Záměrem předškolního vzdělávání je rozvíjet každé dítě po stránce fyzické, psychické, sociální a vést je tak, aby na konci svého předškolního období bylo jedinečnou a relativně samostatnou osobností, schopnou zvládat nároky života, které na něj budou postupně kladeny. Zaměřit bychom se měli na tyto rámcové cíle:

- rozvíjení dítěte jeho učení a poznání
- osvojení základů hodnot, na nichž je založena naše společnost
- získání osobní samostatnosti a schopností tak působit na své okolí

Pedagog by měl na dítě působit ve všech třech cílových oblastech při nejrůznějších činnostech.

Klíčové kompetence

Klíčové kompetence reprezentují v současném vzdělávání cílovou kategorii, vyjádřenou v podobě výstupů. Jsou to soubory předpokládaných vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého jedince. Je snahou, aby tyto kompetence tvořily základ vzdělávání na všech úrovních a aby k nim směřovaly veškeré vzdělávací aktivity a činnosti, které ve škole probíhají.

U předškolního vzdělávání jsou to tyto kompetence:

- kompetence k učení
- kompetence k řešení problémů
- kompetence komunikativní
- kompetence sociální a personální
- kompetence činnostní a občanské

Kompetence k učení (dítě ukončující předškolní vzdělávání)

Dítě soustředěně pozoruje, zkoumá a objevuje.

Získané zkušenosti uplatňuje v praxi a v dalším učení.

Má poznatky o světě lidí, kultury, přírody i techniky a orientuje se v prostředí, v kterém žije.

Aktivně si všímá všeho okolo něj a snaží se porozumět jevům, a dějům, které kolem sebe vidí.

Učí se spontánně i vědomě, dovede postupovat podle pokynů a dojít k výsledku.

Odhaduje svoje síly, učí se hodnotit své výkony, ale i výkony druhých.

Pokud se mu dostává uznání a ocenění, tak se učí s chutí.

Kompetence k řešení problémů (dítě ukončující předškolní vzdělávání)

Všímá si dětí i problémů v bezprostředním okolí.

Řeší problémy, na které stačí na základě nápodoby, náročnější úkoly pak s pomocí dospělého.

K jejich řešení přistupuje na základě vlastní zkušenosti a postupuje cestou pokusů a omylů.

Spontánně vymýšlí nová řešení a hledá různé varianty jak problémy vyřešit.

Užívá logických postupů a rozlišuje řešení, která jsou funkční, a která ne.

Zpřesňuje si matematické představy.

Pokud dítě nachází porozumění a pozitivní ocenění i za snahu, nebojí se chybovat.

Komunikační kompetence (dítě ukončující předškolní vzdělávání)

Dítě ovládá řeč, dokáže samostatně vyjádřit myšlenku, rozumí slyšenému a slovně reaguje na dialog.

Dokáže se vyjadřovat a sdělovat své prožitky různými prostředky.

Domlouvá se gesty i slovy a rozumí jejich smyslu.

Ovládá dovednosti předcházející psaní a čtení.

Průběžně rozšiřuje svou slovní zásobu a aktivně ji používá.

Sociální a personální kompetence

(dítě ukončující předškolní vzdělávání)

Samostatně rozhoduje o svých činnostech a umí si vytvořit samostatný názor.

Uvědomuje si důsledky svého chování a jednání.

Pomáhá slabším a vnímá nespravedlivost, agresivitu a lhostejnost.

Ve skupině se dokáže prosadit, ale i podřít ve společných činnostech. Je schopné respektovat druhé.

Napodobuje modely mezilidských vztahů, které vidí ve svém okolí.

Dodržuje dohodnutá a pochopená pravidla.

Umí odmítnout a rozpoznat nevhodné chování a komunikaci.

Chápe nespravedlnost, ubližování, agresivitu. Dokáže se bránit projevům násilí jiného dítěte.

Činnostní a občanské kompetence (dítě ukončující předškolní vzdělávání)

Svoje činnosti řídí, organizuje a vyhodnocuje.

Dokáže rozpoznat svoje silné a slabé stránky.

Chápe, že odpovídá za svá rozhodnutí.

Odpovědně přistupuje k úkolům, a váží si práce a úsilí druhých.

Zajímá se o druhé i o to co se kolem něj děje.

Uvědomuje si svá práva i práva druhých.

Ví, že svým chováním ovlivní prostředí, ve kterém žije.

Dbá na své zdraví a bezpečí svoje i druhých

Vzdělávací oblasti

Jednotlivé oblasti jsou zpracovány tak, aby byly pro pedagoga srozumitelné a aby s nimi mohl dál pracovat. Pedagog sleduje dílčí cíle, které mu napoví, co by měl u dítěte podporovat.

Vzdělávací nabídku, která představuje souhrn praktických i intelektových činností vhodných k naplňování cílů a k dosahování výstupů.

Očekávané výstupy jsou dílčí výstupy vzdělávání.

Vzdělávací obsah je v RVP PV uspořádán do 5 oblastí:

- Dítě a jeho tělo
- Dítě a jeho psychika
- Dítě a ten druhý
- Dítě a společnost
- Dítě a svět

Dítě a jeho tělo

pedagog by měl u dítěte podporovat:

- uvědomění si vlastního těla
- celkový rozvoj pohybových schopností
- rozvoj a užívání všech smyslů
- rozvoj psychické a fyzické zdatnosti
- vytváření zdravých životních návyků

Dítě a jeho psychika

- zde se podporuje u dítěte rozvoj řečových a jazykových schopností
- poznávací schopnosti, představivost, fantazie a rozvoj myšlenkových operací
- rozvoj sebepojetí, citů a vůle

Dítě a ten druhý

- podpora utváření vztahů k jinému dítěti
- obohacování vzájemné komunikace

Dítě a společnost

- záměrem je uvést dítě do společenství druhých lidí
- uvést ho do pravidel soužití s ostatními
- uvést ho do světa kultury a umění.

Dítě a svět

- pedagog by se měl snažit, aby mělo dítě povědomí o okolním světě
- o vlivu člověka na životní prostředí
- a aby mělo odpovědný postoj k životnímu prostředí

Tímto vzdělávacím obsahem by se měl každý pedagog při své práci řídit, aby dítě bylo při odchodu z mateřské školy připraveno na další výchovně vzdělávací proces.

Odklad povinné školní docházky

Odklad povinné školní docházky je preventivní opatření, kdy je dítěti, které by mohlo mít v základní škole určité problémy, odložen nástup k povinnému vzdělávání o jeden rok.

Problémy se rozumí zejména nezralost biologických funkcí nebo nepřípravenost k převzetí role školáka, určitou roli však mohou hrát i jiné aspekty. V této souvislosti je možno hovořit o znevýhodnění mladších dětí v 1. třídě z důvodu zvyšování průměrného věku nastupujících dětí nebo o náročnosti základní školy. Mateřská škola hraje podstatnou roli nejen v přípravě dětí ke vstupu do školy, ale i v rozhodování o tom, zda o odkladu povinné školní docházky uvažovat, nebo ne. Pokud je dítěti odklad udělen, je mateřská škola klíčovou institucí, která by mu měla pomoci odstranit případné deficity. Předpokladem toho je těsná spolupráce mateřské školy s rodinou a odborníky, případně se školou.

Připravit předškoláka na vstup do školy není nic jednoduchého. Je na rodině, učitelce a lékařích rozpoznat, zda je dítě schopno vstupu do školy, či zda máme uvažovat o odkladu školní docházky. Jak ve své knize uvádí Klímová, většina dětí se na školu těší a vstup do ní pro ně neznamená žádný otřes. Jsou to děti většinou z rodin s více sourozenci. Takové dítě je samostatnější, mnoho pozná z vyprávění starších sourozenců, také se již od nich něco naučilo, nezná pocit strachu z neznámého prostředí. Také ty děti, které chodily dříve do mateřské školy jsou citově a sociálně na školu dobře připravené (Klímová, 1974, s.167). Horší je to právě s jedináčky, kteří byli dlouho stále jen v rodině, a pak s dětmi, které nejsou pro školu dosti zralé, ač splňují zákonný předpis stáří šesti let, určený ke vstupu do školy. Rozdíl mezi dítětem připraveným z mateřské školy a nepřípraveným je v základní škole na první pohled patrný. Dítě z mateřské školy lépe prospívá, poněvadž si zvyklo na systematické provádění úkolů, zvyklo si na učitele a podřídivo se jejich vedení, naučilo se určité kázni, zařadilo se do kolektivu.

Na vstup do školy je třeba připravovat dítě i v rodině. Nároky na prvňáčka se ve škole zvyšují a správná výchova je důležitá od nejútlejšího věku. Záleží na celkové rodinné atmosféře, která má být plná lásky, vzájemného porozumění rodičů, slušného chování a pochopení pro potřeby dítěte. Kladný postoj rodičů k učení, vzdělání a studiu má na dítě velký vliv. Na jeho postoj ke škole, jednotlivým předmětům, a učitelům. V takové rodině se mu bude dobře rozvíjet jeho zručnost, pohybová schopnost a úsudek. Domnívám se, že

by se nemělo dětem bránit ani v tom, aby v předškolním věku znaly již nějaká písmenka a učily se počítat. Je však nutné, aby o toto dítě mělo zájem samo. Nuceným učením by se dítě naopak odradilo od získávání poznatků, není totiž k tomuto asi dosti zralé, a i později by k učení projevilo odpor. Jak udává Třesohlavá, učení, které je předčasné je obtížné, vyžaduje více času, mnohdy i značný nátlak ze strany rodičů a vede často k nevhodnému chování až neurotizaci. Zrání CNS neprobíhá u všech dětí stejně, je individuálně rozdílné, a proto i výchovný postup musí být individualizován (Třesohlavá a kol. 1990, s.41). Je známo dosti případů, kdy předškolní děti dovedou číst i počítat v pěti letech, naučily se tomu bez nucení. Není to nic mimořádného, ani to neznamena, že mají rodiče malého génia. Je to přirozený důsledek toho, že dítě dnes dostává z bohatého zdroje informací kolem sebe tolik poznatků.

Co tedy znamená pojem školní zralost?

Podle Hany Žáčkové a Drahomíry Jucovičové v sobě tento pojem zahrnuje několik rovin: jednak zralost fyzickou, tělesnou, dále pak zralost po stránce, kterou můžeme nazvat psychosociální, protože zralost psychická zde souvisí se sociální zralostí (Žáčková, Jucovičová 1998)

Jaké schopnosti tedy u dítěte předpokládáme? Dítě má být samostatné, aby dokázalo základní úkony sebeobsluhy. To znamená najíst se, obléknout se, obout se a mělo by zvládnout základní hygienické návyky. Mělo by znát své nejbližší okolí. Rodiče by měli dítě postupně seznamovat i s cestou do školy. V rodině by mělo dítě mít drobné povinnosti, jako je péče o květiny, zvířátko, utírání nádobí apod.

Další nutností pro malého školáka je správně mluvit. Proto je důležité od ranného věku na toto v rodinách a mateřských školách dohlížet. Včas docházet s dítětem k logopedovi. Jak píše Kutálková pro školní výuku je žádoucí, aby dítě umělo kvalitně zejména sykavky a měkčení – nedostatky se často projeví ve čtení a psaní, kdy dítě píše tak, jak se diktuje. Rozsáhlejší porucha řeči často souvisí se zráním nervové soustavy a její poněkud odlišnou funkcí, proto bývá u těchto dětí odklad školní docházky pravidlem. Při posuzování školní zralosti nezáleží jen na počtu hlásek, které dítě ještě neumí, ale i na jejich odlišnosti od normy, na dosavadním vývoji řeči a také na obecných schopnostech sluchového vnímání.

Posouzení stupně vývoje řeči nelze však redukovat jen na výslovnost. Důležitá je především slovní zásoba a vyjadřovací pohotovost – tedy formulovat myšlenky pohotově, gramaticky správně a se správnou stavbou věty. Velmi potřebná je i dostatečná akustická verbální pozornost, tedy vlastně schopnost naslouchat, rozumět a zapamatovat si slovní

celky (Kutálková, 2005, s.135- 136). Měli bychom tedy u dětí podporovat slovní zásobu poslechem četby, učením básniček a písniček.

Dále posuzujeme při školní zralosti jemnou motoriku. Správný úchop tužky, sklon tužky a tlak na tužku. V posledním předškolním roce se stává obvyklou náplní mateřské školy také příprava na psaní, kde různými grafomotorickými cviky si dítě uvolňuje ruku. Podporujeme také modelování a různé tvořivé hry. Hodně nám také o dítěti napoví spontánní kresba. O schopnosti učit se psát, ale také napodobit přesně méně obvyklý tvar. K tomuto účelu můžeme použít test školní zralosti, který zahrnuje kresbu postavy podle přesného zadání, opsání „věty“ složené ze tří krátkých slabik, které nic neznamenaají a obkreslení tvaru složeného z několika puntíků. Ve své knize toto shrnuly stručně Jiřina Bednářová a Vlasta Šmardová, kdy podle nich v předškolním věku je důležité věnovat pozornost především schopnostem, na jejichž podkladě se v budoucnu potřebné dovednosti a vědomosti utvářejí. Pro čtení, psaní a počítání je třeba rozvíjet řeč, zrakové a sluchové vnímání, prostorovou orientaci, grafomotoriku, základní matematické představy. Pokud je toto všechno dobře rozvinuto, čtení, psaní, počítání by nemělo dítěti při zahájení školní docházky činit větší potíže (Bednářová, Šmardová, 2010, s.12).

Pojem školní zralost tedy v sobě zahrnuje několik rovin. Jednak zralost fyzickou, psychickou a sociální.

Fyzická zralost

Podle zákona má dítě začít se školní docházkou teprve po dovršení šestého roku svého života.

Fyzická a duševní vyspělost dětí v tomto věku není však zcela totožná. Jejich nestejná úroveň po této stránce by byla na závadu školnímu vyučování. Každé dítě tedy není fyzicky na školní docházku zralé. Nesnese nároky na školní tělesnou výchovu, je drobné vzrůstem apod. Toto posuzuje dětský lékař. Dítě by tedy mělo odpovídat růstem, ale i fyzickými dispozicemi nárokům na věk šesti let. Děti malé, drobné a příliš slabé většinou trpí zvýšenou únavností, ale v kolektivu vyspělých dětí mohou trpět i pocity méněcennosti. Podle Žáčkové a Jucovičové mohou ovlivnit školní připravenost dítěte i některá chronická často se opakující onemocnění, která oslabují jeho organismus. Rok odložení školní docházky může být tedy využit k posílení obranyschopnosti dětského organismu. Stejně tak může být i řešením i u dětí trpících různě silnými smyslovými vadami. Fyzická

připravenost na vstup do školy je tedy jedním z předpokladů školní úspěšnosti, ne však jediným (Žáčková, Jucovičová, 1998, s.2).

Shodnou se také s Kutálkovou, podle které Děti často nemocné, které kvůli tomu nemohli chodit do mateřské školy, děti nemocné chronicky, které jsou tělesně křehké, i děti nedonošené, které jen pomalu doháněly své vrstevníky. To všechno jsou situace, kdy bychom měli zvážit, zda je nástup do školy vhodný (Kutálková, 2005, s.132).

Psychická zralost

Stejně důležitá jako zralost fyzická je i psychická zralost, totiž že dítě bude umět zvládat duševní nároky na ně kladené. Psychická zralost v sobě zahrnuje vyspělost rozumovou a mentální. V tomto věkovém období jsou patrné změny myšlení. Dítě většinou přechází od konkrétního, názorového myšlení k myšlení obecnějšímu, pojmovému. Začíná se projevovat analyticko – syntetická činnost v uvažování a chápání. Dítě si také začíná všimnat rozdílů a podobností, je schopno chápat jednotlivost a vztahy mezi nimi. I když uvažuje mechanicky, jsou zde první náznaky logické úvahy. Ve vnímání se analyticko-syntetická činnost projevuje např. tak, že dítě dokáže z celku vyjmout části a ty tam opět vložit. Dokáže odvodit první a poslední hlásku, rozložit slovo na slabiky, nebo na jednotlivé hlásky apod. Stejně pokroky se odráží i v kresbě, ta je daleko detailnější a podrobnější.

Sociální zralost

Dále má být dítě zralé citově. Mělo by dospět k určité sebekontrolě a kontrole svých citů. Nemá se např. rozplakat při odloučení od rodiny, při nesnadném úkolu apod. Citovému dozrávání napomůžeme, tím že se snažíme dítě na školu připravit. Seznamujeme ho pomalu, s kým ve škole bude, jací kamarádi z mateřské školy s ním do stejné školy půjdou apod. Podle Třesohlavé je zřejmé, že způsob vyjadřování citů v rodině zanechává v dětské mysli velmi trvalé stopy v tom, jak dávat najevo city, což je pro budoucí citové prožívání dítěte jednoznačně modelová situace. Rodičovský příklad laskavé vzájemné náklonnosti a spolupráce je tím nejlepším, co můžeme v citové výchově vykonat (Třesohlavá a kol. 1990, s. 38).

Další součástí zralosti pro školu je sociální zralost. Znamená to, že dítě se bude umět zařadit do kolektivu. Čím déle dítě chodilo do mateřské školy, tím to v tomto bude mít snadnější. Dítě by mělo zvládat i základy sebeobsluhy (jídlo, oblékání, hygiena apod.). Jak

uvádí Žáčková s Jucovičovou: „Přecitlivělé, úzkostné dítě nebo naopak dítě zvýšeně neklidné, impulzivní, případně dítě s aktuálními emočními problémy (např. rozvod rodičů) bývá ve smyslu své budoucí školní úspěšnosti více ohrožené. Problémy mohou mít i děti deprimované, vyrůstající v nepodnětném rodinném prostředí“ (Žáčková, Jucovičová, 1998, s.3). Každému dítěti by mělo být dopřáno stýkat se s jinými vrstevníky, jak v mateřské škole, tak i mimo ni.

Podle Budíkové pro posouzení školní zralosti jsou směrodatné především tyto oblasti:

1. Rozumový vývoj (vědomosti, znalosti, intelekt) – jakému věku odpovídá?

Vývoj řeči

- Srozumitelná výslovnost (běžná patlavost rozhodně nástup dítěte do školy nezdrží), jsou děti s těžší poruchou jemné motoriky mluvidel, a přesto mohou do první třídy nastoupit, individuální vyšetření pomůže při rozhodování.
- Slovní zásoba (v první třídě to bývá již několik tisíc slov) se doplňuje až do dospělosti. Děti mluví již v rozvitých větách, většinou správně gramaticky.
- Schopnost umět vyjádřit děj.

Grafomotorika

- Ovládat čáru a směr (součinnost zraku a ruky), výjimku tvoří děti s vážnější poruchou jemné motoriky nebo percepčně motorické koordinace.
- Správné držení tužky, uvolněné zápěstí
- Tvořivě spontánně kreslit

Pozornost (alespoň 10 minut udržet pozornost)

Pracovní návyky (zůstat u úkolu a dokončit ho)

Zrakové a sluchové rozlišování

Orientace a vztahy v prostoru a čase

- Nahoře nebo dole
- Před nebo za
- Vepředu, vzadu nebo vprostřed
- Nad, pod
- Orientace na vlastním těle
- Orientace vpravo, vlevo (tato orientace se upevňuje během prvních dvou ročníků)

Představa předpočetní – dítě chápe pojmy první, poslední, uprostřed, větší nebo menší, lehčí, těžší

2. Sociální vývoj

- Schopnost navazovat vztahy s vrstevníky, komunikovat s okolím, najít si kamaráda

3. Emocionální vývoj

- Schopnost zvládat zátěžové situace, odpoutat se od rodiny (Budíková a kol. 2004, str. 37-38).

Může se stát, že dítě na školu v některých z vyjmenovaných rovin zralé není. V těchto případech bývá realizováno odložení školní docházky. Rodiče, kteří se pro odklad školní docházky rozhodnou jdou s dítětem k zápisu do 1. třídy, kde si vyzvednou formulář pro odklad školní docházky. Ten vyplní a nechají potvrdit dětským lékařem, případně dalším specialistou (neurologem, psychiatrem, logopedem). Dále dítě vyšetří psycholog v pedagogicko-psychologické poradně. Poté je žádost o odklad posouzena a rodiče jsou o výsledku písemně informováni. Rodiče by toto neměli brát jako tragédii a měli by důvěřovat psychologickému lékařskému vyšetření, ale brát v úvahu i stanovisko učitelky dítěte. Učitelky v mateřských školách tráví s dětmi mnoho času. Mají možnost dítě dobře poznat. Znájí jeho možnosti a schopnosti v budoucnu ve škole obstát. Podle Verecké učitelka z mateřské školy (zejména pokud jsme v ní do teď měli důvěru a naše dítě jí mělo rádo) je ta osoba, kterou bychom neměli opominout. Pokud ona vyjádří pochybnosti o vhodnosti nástupu dítěte do školy, rozhodně bychom měli zbystřit pozornost (Verecká, 2002, s.17). Vstup do základní školy nelze uspěchat. Pro dítě by bylo mnohem horší, kdyby do školy vstoupilo a pak nemohlo a neumělo vysokým nárokům dostát. Muselo ze školy odejít a vrátit se buď do školy mateřské, nebo přejít na školu speciální. I dítě ke vstupu do školy po všech stránkách zralé může mít konflikty, než se vyrovná s velikou změnou, která toto období charakterizuje. Podle Kubálkové, rozhodneme-li se ale dobře a dítě nastoupí do školy s dostatečně zralou nervovou soustavou, půjde mu všechno snáz, bude se učit s chutí a pocit úspěchu způsobí, že jeho postoje ke vzdělání budou vstřícné (Kutálková, 2005, str.130). V životě dítěte je to velký mezník, vyžaduje změnu myšlení, chování, jednání, zátěže citové, rozumové i sociální. Celý předškolní věk je vlastně přípravou k těmto změnám. Nejsou-li si rodiče jisti zda je jejich dítě na vstup do školy dostatečně zralé, měli by se poradit s odborníky. Obrátit se na pedagogicko-psychologickou poradnu, či speciálně pedagogické centrum a zde požádat o vyšetření dítěte.

Kutálková ve své knize odklad povinné školní docházky doporučuje:

- V případě je-li dítě hravé, u ničeho neposedí, narodilo se někdy na jaře a vývoj řeči u něj není ještě dokončen. Zde je odklad tím nejrozumnějším řešením.
- Jindy rodiče váhají, výsledky testů nepřesvědčí a je vhodné testy zopakovat těsně před začátkem prázdnin. Vývoj v tomto období může udělat ještě nečekaný skok a dítě nakonec do školy na podzim nastoupí.
- A někdy se rodiče pod tíhou zodpovědnosti nemohou rozhodnout, protože dítě je v něčem velmi šikovné (třeba má zájem o písmenka a spontánně si některá slova zapamatuje), jinde zase nedosahuje ani průměrného výkonu. V takovém případě nerovnoměrného vývoje není rozhodnutí nikdy jednoznačné ani snadné.

Naopak odklad školní docházky vhodný není

- Je – li dítě zralé, ale jen velmi průměrného intelektu, pak nemá smysl čekat, odklad základní výbavu od přírody nezmění. Naopak je v tomto případě spíše žádoucí, aby dítě bylo vystaveno systematickému rozvíjení svých možností.
- Odklad školní docházky je naprosto nevhodný i tehdy chce- li si rodina ještě užít volna, přestože dítě už má dostatečné schopnosti pro nástup do školy (Kutálková, 2005, s. 138).

Legislativní vymezení odkladu povinné školní docházky

Odklad povinné školní docházky (dále jen „odklad“) se odvíjí od § 36 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a dalším vzdělávání (dále jen „školský zákon“)

Plnění povinnosti školní docházky.

Každý rodič je povinen přihlásit své dítě k zápisu k povinné školní docházce, a to v době od 15. ledna do 15. února kalendářního roku, v němž má dítě zahájit povinnou školní docházku.

Zahajuje ji ve školním roce, který následuje po dni, kdy dítě dosáhne šestého roku věku. Znamená to tedy, že i když se rodiče rozhodnou pro odklad, je jejich povinností dítě ke školní docházce přihlásit v daném termínu.

Odklad povinné školní docházky je vymezen školským zákonem, § 37, a to takto: „Není-li dítě po dovršení šestého roku tělesně nebo duševně přiměřeně vyspělé a požádá-li o to

písemně zákonný zástupce dítěte, odloží ředitel školy začátek povinné školní docházky o jeden školní rok, pokud je žádost doložena doporučujícím posouzením příslušného poradenského zařízení a odborného lékaře. Začátek povinné školní docházky lze odložit nejdéle do zahájení školního roku, v němž dítě dovrší osmý rok věku.“

V praxi to znamená, že rodiče nebo zákonní zástupci nemohou o odkladu školní docházky svého dítěte rozhodnout sami, ale jsou povinni svou žádost adresovanou příslušné základní škole (dále jen ZŠ) doložit dvěma doporučeními.

- Posouzením příslušného školského poradenského zařízení se rozumí vyjádření pedagogicko - psychologické poradny, ale v případě zjišťování speciální připravenosti žáků se zdravotním postižením je třeba vyjádření příslušného speciálně pedagogického centra.

- Odborným lékařem způsobilým posoudit zdravotní stav dítěte pro účely odkladu začátku povinné školní docházky může být dětský lékař nebo praktický lékař pro děti a dorost, a to zejména v situacích, kdy k odložení začátku povinné školní docházky dojde z důvodu celkové tělesné nezralosti, častého onemocnění apod. V případě, že je dítě v lékařské péči pro jiné zdravotní obtíže, posouzení by měl provést odborný lékař, který je pro tuto oblast specialistou, tedy např. alergolog, neurolog, kardiolog apod.

Rozhodnutí o odkladu vydává ředitel školy, ve které bylo dítě zapsáno. Ředitel žádosti o odložení začátku povinné školní docházky vyhoví pouze v případě, že obě posouzení budou kladná. Možnosti rodičů (zákonných zástupců) při žádání o odkladu povinné školní docházky jsou tyto:

- Rodiče požádají o odklad školní docházky přímo u zápisu k povinné školní docházce a tuto žádost zákonem stanoveným způsobem doloží. V takovém případě může ředitel školy rozhodnout o odkladu povinné školní docházky přímo.

- Rodiče při zápisu k povinné školní docházce o odklad nepožádají, ale jsou informováni o možnosti jeho udělení. Ředitele školy o odklad povinné školní docházky požádají až následně (a žádost doloží způsobem stanoveným zákonem). O odkladu povinné školní docházky musí být v souladu s § 37 odst. 3 školského zákona rozhodnuto před začátkem příslušného školního roku.

Kopii Rozhodnutí předává rodič mateřské škole, která na tomto základě prodlouží dítěti pobyt v mateřské škole o jeden rok. V tomto roce, stejně jako v posledním roce před zápisem do školy je dítě osvobozeno od úplaty (školský zákon § 123, odstavec 2) v souvislosti s § 34, ve kterém je zakotveno přednostní právo dítěte navštěvovat poslední

rok před vstupem do školy mateřskou školu, a to rovněž bezúplatně. Pokud je dítěti odložena školní docházka o jeden rok, je rodič povinen dítě v příštím roce opět k zápisu přihlásit.

III. Praktická část

Cíl praktické části

Cílem praktické části bakalářské práce je pomocí dotazníku zjistit postoje učitelek mateřských škol k problematice odkladu povinné školní docházky. Zjistit nejčastější příčinu, která vede pedagoga k tomu, aby dítěti odklad školní docházky navrhl. Zda je hlavním důvodem psychická, fyzická, či sociální nezralost.

Prostředí průzkumu

Průzkum byl proveden v Mateřských školách v Mostě. Výběrovým vzorkem bylo 50 učitelek těchto mateřských škol a 100 žáků ve věku 5 –7 let. Dotazník vyplnily učitelky z 10 mateřských škol. Mateřská škola, Most, Lidická 44 (dále jen MŠ) byla zřízena jako příspěvková organizace Statutárním městem Most ke dni 1. 1. 2003 sloučením patnácti mateřských škol v celé oblasti města Mostu. MŠ má od počátku vzniku do současnosti patnáct míst poskytovaného předškolního vzdělávání a školských služeb (školních jídelen). Celková kapacita MŠ je 1330 dětí a celková kapacita školních jídelen je 1750 dětí.

V celé MŠ je v současné době provozováno 52 tříd, věkové uspořádání - heterogenních 34 tříd, homogenních 18 tříd. Každoročně vzhledem k počtu žádostí o přijetí k předškolnímu vzdělávání žádá o udělení výjimky z počtu s ohledem pro maximální možnou naplněnost. Samozřejmostí je zařazování dětí se specifickými potřebami – v rámci celé organizace je integrováno 10 dětí se závažnými specifickými potřebami (autismus, nevidomost, poruchy chování). Organizace je sloučená z patnácti mateřských škol – čtrnácti odloučených pracovišť. Mateřská škola provozuje svoji činnost v patnácti budovách na celém území města Mostu. Budovy jsou původní, panelové pavilony nebo cihlové vilkového typu

postavené v rozmezí roků 1950 – 1970. Na odloučeném pracovišti Most, Jana Kříže 847 je vybudovaný bezbariérový přístup.

Na všech budovách jsou prostory pro pobyt dětí (herny, třídy, ložnice, sociální zařízení, šatny, přípravné kuchyňky), pro zázemí pedagogů (šatny, sociální zařízení, kabinety) i pro provozní činnosti (kuchyně, sklady potravin čisticích prostředků, prádla, sklady nádobí, bramborárny, kanceláře, sociální zázemí apod.).

Metody a techniky průzkumu

V průzkumu byly použity 2 metody zkoumání. Jako základní metody bylo využito nestandardizovaného dotazníku, který slouží k hromadnému zjišťování dat a jevů. Dotazník byl pro zpracování průzkumu časově výhodný zejména z hlediska rozsahu zkoumaného vzorku.

Pro potřeby průzkumu byl zpracován jeden dotazník. Jeho cílem bylo získat podklady pro ověřování předpokladů vycházejících z obsahu teoretické části bakalářské práce. Zda např. nejčastější příčinou odkladu povinné školní docházky je sociální nezralost, či zda minimálně u 10 % dětí je příčinou odkladu povinné školní docházky fyzická a tělesná nezralost.

Respondenti odpovídali na 10 otázek. V dotazníku byly použity uzavřené i otevřené otázky. Měly zároveň možnost zvolit více než jednu odpověď. Otázka č. 1 a 6 byly otevřené. Otázka č. 1 měla zmapovat hlavní příčinu odkladu školní docházky. Otázka č. 6 metody, které se používají při posuzování školní zralosti. Všechny účastníce průzkumu byly seznámeny s jeho cílem a se zachováním anonymity.

Jako doplňující metody bylo využito v bakalářské práci rozhovoru. Rozhovorů se učitelky mateřských škol postupně zúčastnily v průběhu mých návštěv u nich na mateřských školách. Dopodrobna jsme zde danou problematiku rozebíraly, a zároveň porovnávaly své zkušenosti. Cílem bylo získat přehled o tom, jak se učitelkám na jednotlivých mateřských školách tento problém jeví. Popřípadě, jak ho řeší.

Stanovené předpoklady

Níže uvedené předpoklady vychází ze studia odborné literatury a byly stanoveny i na základě mé dosavadní praxe v mateřské škole.

1. Lze předpokládat, že nejčastější příčinou odkladu povinné školní docházky je sociální nezralost.

Tento předpoklad bude ověřován v dotazníku otázkou č. 1.

2. Lze předpokládat, že minimálně u 10 % dětí je příčinou odkladu povinné školní docházky fyzická a tělesná nezralost

Tento předpoklad bude opět ověřován v dotazníku otázkou č. 1.

3. Lze předpokládat, že hlavní příčinou fyzické nezralosti je výška.

Tento předpoklad bude ověřován v dotazníku otázkou č. 2.

4. Lze předpokládat, že v případě psychické nezralosti je hlavním důvodem rozumová a mentální nezralost.

Tento předpoklad bude ověřován v dotazníku otázkou č. 3

5. Lze předpokládat, že v případě sociální nezralosti se jedná o přecitlivělost a úzkostnost.

Tento předpoklad bude ověřován v dotazníku otázkou č. 4.

Interpretace dat

Následující tabulky a grafy obsahují zpracovaná data z jednotlivých otázek a jejich odpovědi, které jsou součástí dotazníku vytvořeného pro průzkum související s odkladem povinné školní docházky.

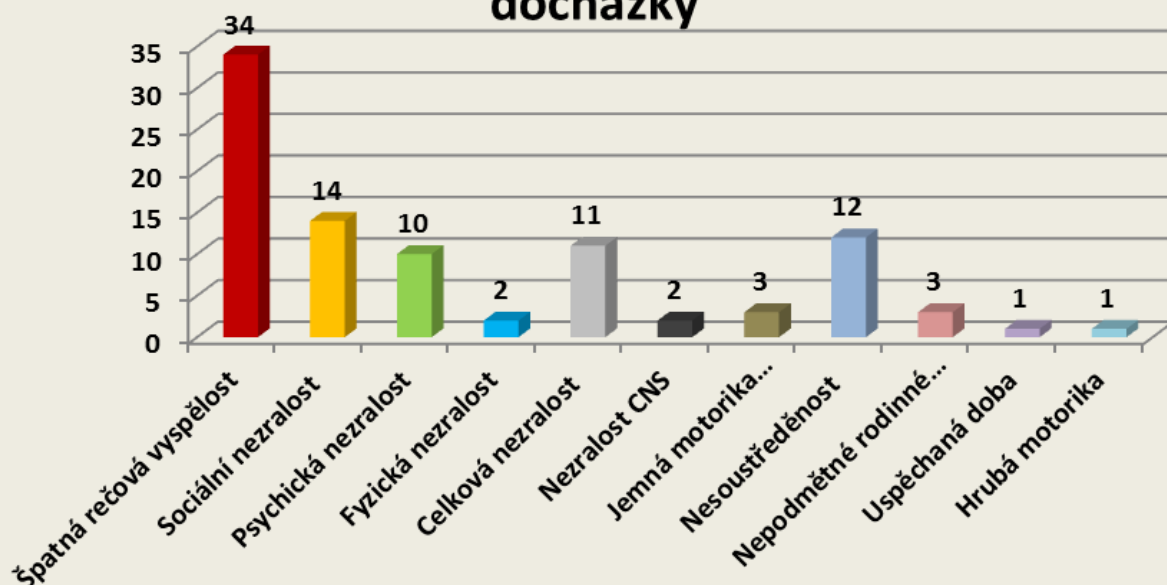
Otázka č. 1 Co je nejčastější příčinou odkladu povinné školní docházky?

Tabulka č. 1

Otázka č. 1	
Co je nejčastější příčinou odkladu povinné školní docházky?	
Možnosti	Počet odpovědí
Špatná řečová vyspělost	34
Sociální nezralost	14
Psychická nezralost	10
Fyzická nezralost	2
Celková nezralost	11
Nezralost CNS	2
Jemná motorika (grafomotorika)	3
Nesoustředěnost	12
Nepodmětné rodinné prostředí	3
Uspěchaná doba	1
Hrubá motorika	1

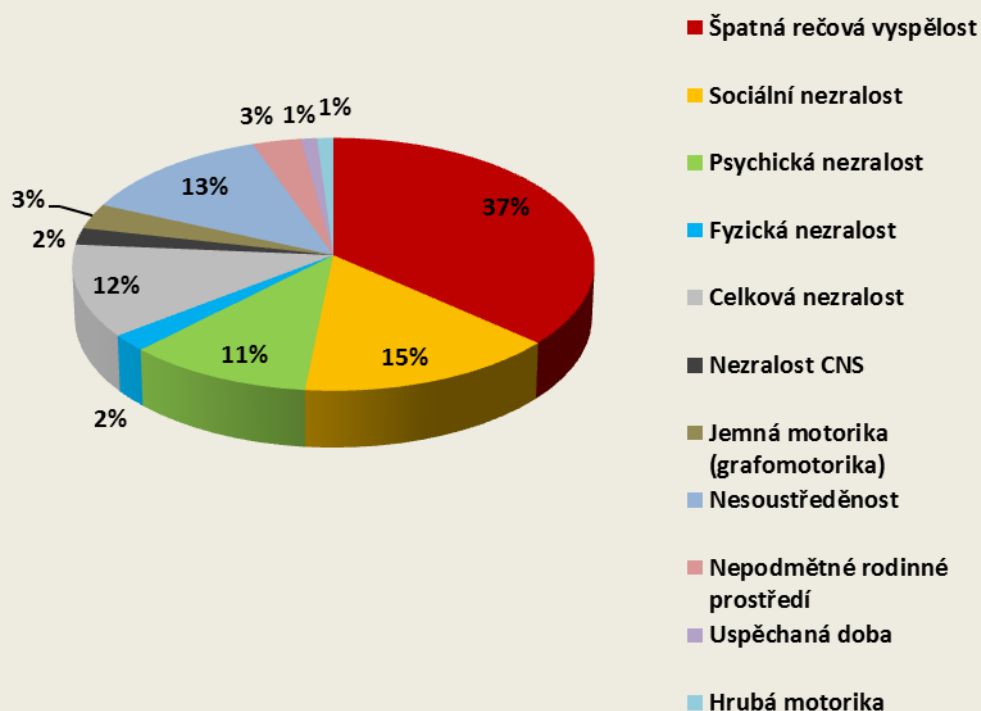
Graf 1-1

Nejčastější příčina odkladu povinné školní docházky

Graf 1-2

Nejčastější příčina odkladu povinné školní docházky v %

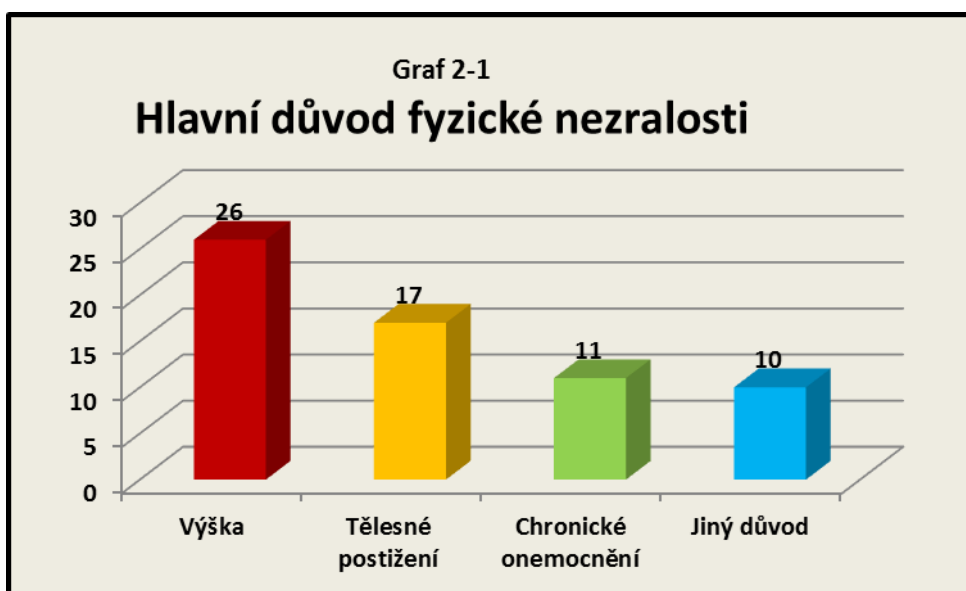

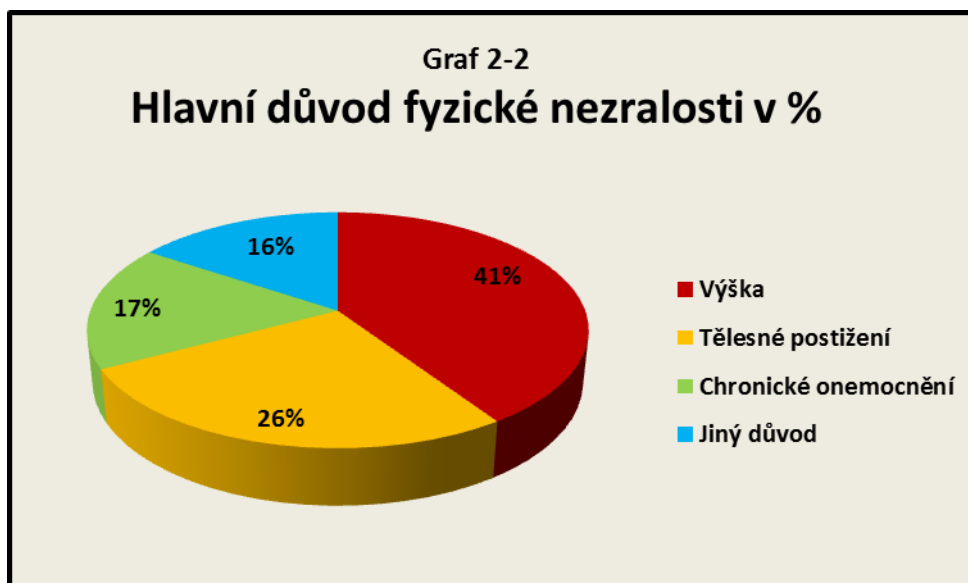
Na základě tabulky a grafů k otázce č. 1 lze konstatovat, že nejčastější příčinou odkladu povinné školní docházky je špatná řečová vyspělost. Následuje sociální nezralost, nesoustředěnost, celková nezralost, psychická nezralost. Hned za nimi jsou problémy s jemnou motorikou, nepodnětné rodinné prostředí, nezralost centrální nervové soustavy s fyzickou nezralostí a v neposlední řadě hrubá motorika spolu s uspěchanou dobou. Tato otázka byla otevřená a respondenty (učitelky mateřských škol) zde měly prostor pro více možností.

Otázka č. 2 Je v případě fyzické nezralosti hlavním důvodem?

Tabulka č. 2

Otázka č. 2	
Je v případě fyzické nezralosti hlavním důvodem?	
Možnosti	Počet odpovědí
Výška	26
Tělesné postižení	17
Chronické onemocnění	11
Jiný důvod	10

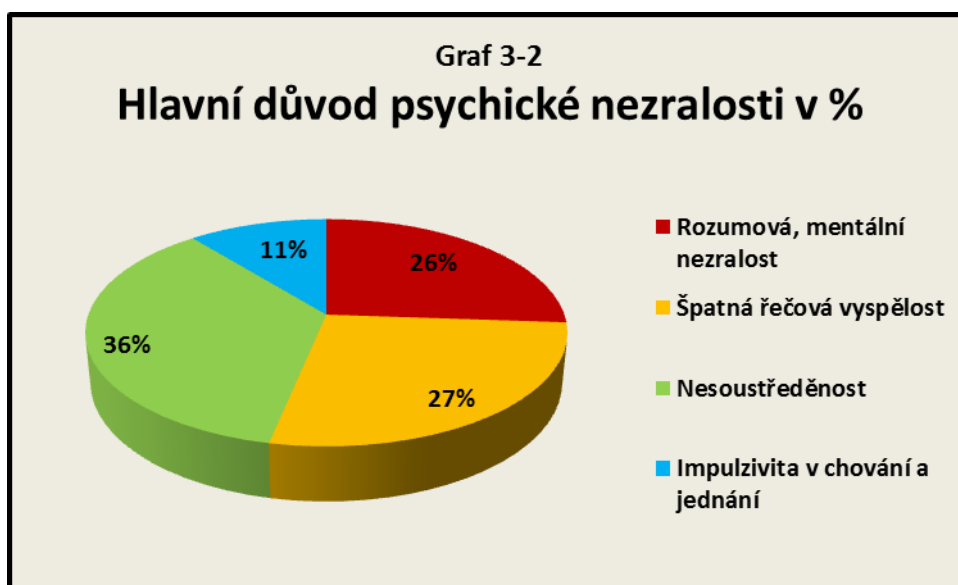
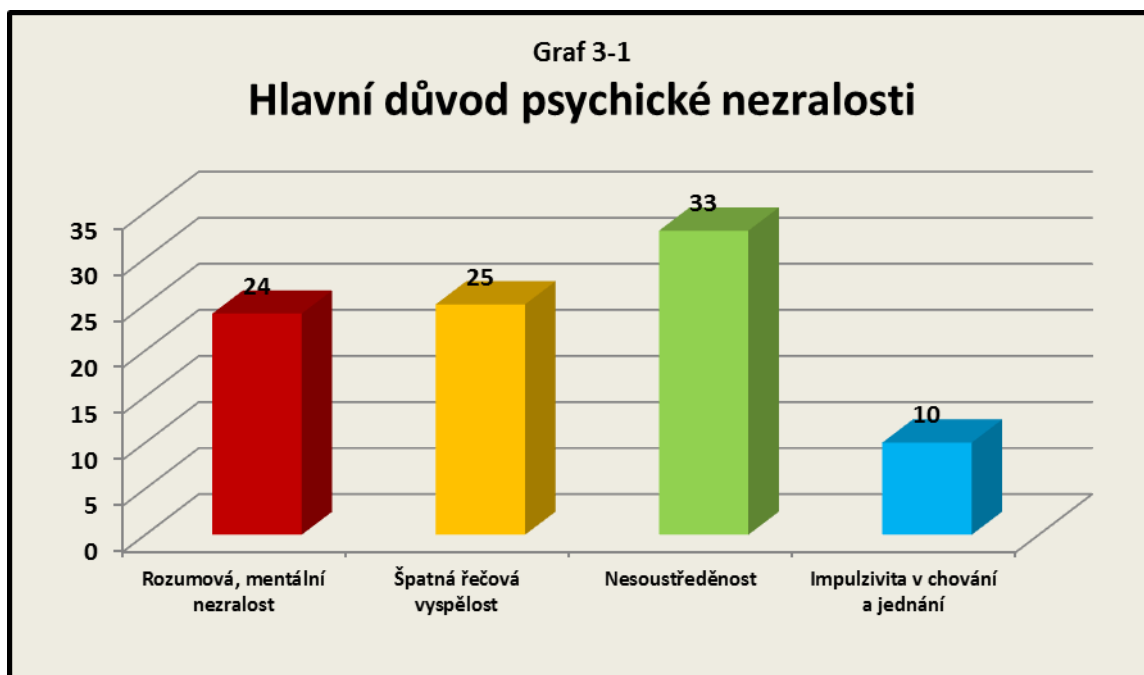

Na základě tabulky a grafů k otázce č. 2 lze konstatovat, že hlavním důvodem fyzické nezralosti je v poměru 41% výška, za ní následuje s 26% tělesné postižení, se 17% chronické onemocnění a dále je v zastoupení 16% jiný důvod. Mezi jiné důvody respondenti uváděli např. problémy s hrubou a jemnou motorikou, málo podnětné prostředí působící na fyzickou zdatnost, opožděný fyzickou zdatnost a celkovou motorickou neobratnost. V této otázce měly respondenty (učitelky mateřských škol) možnost více odpovědí.

Otázka č. 3 V případě psychické nezralosti je hlavním důvodem?

Tabulka č. 3

Otázka č. 3	
V případě psychické nezralosti je hlavním důvodem?	
Možnosti	Počet odpovědí
Rozumová, mentální nezralost	24
Špatná řečová vyspělost	25
Nesoustředěnost	33
Impulzivita v chování a jednání	10

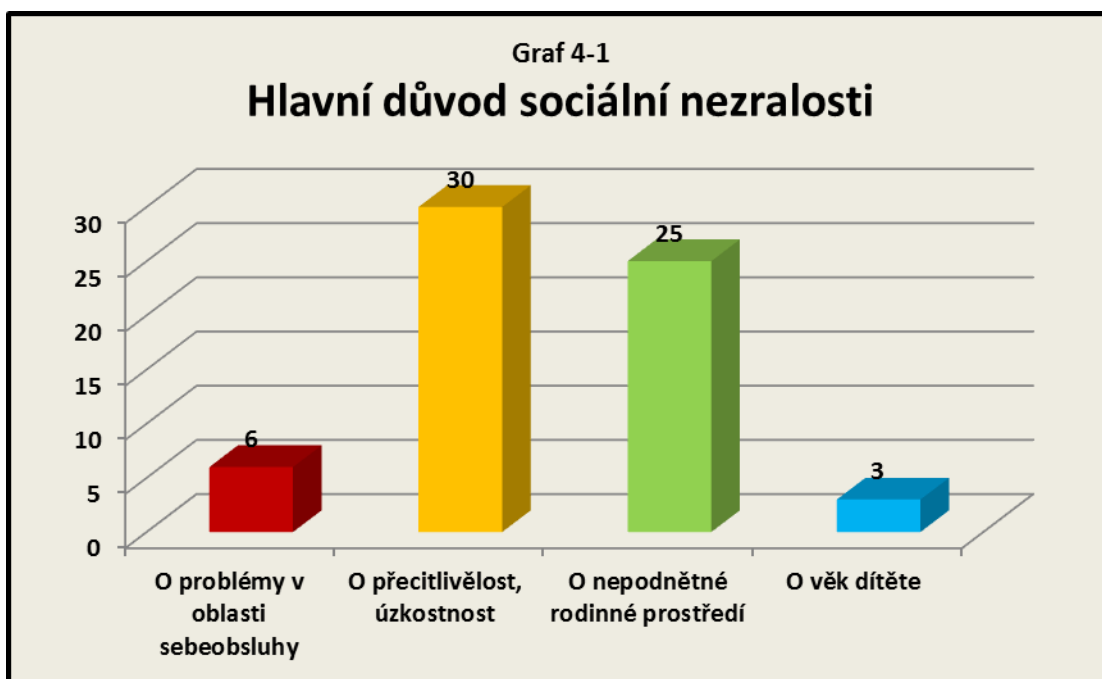

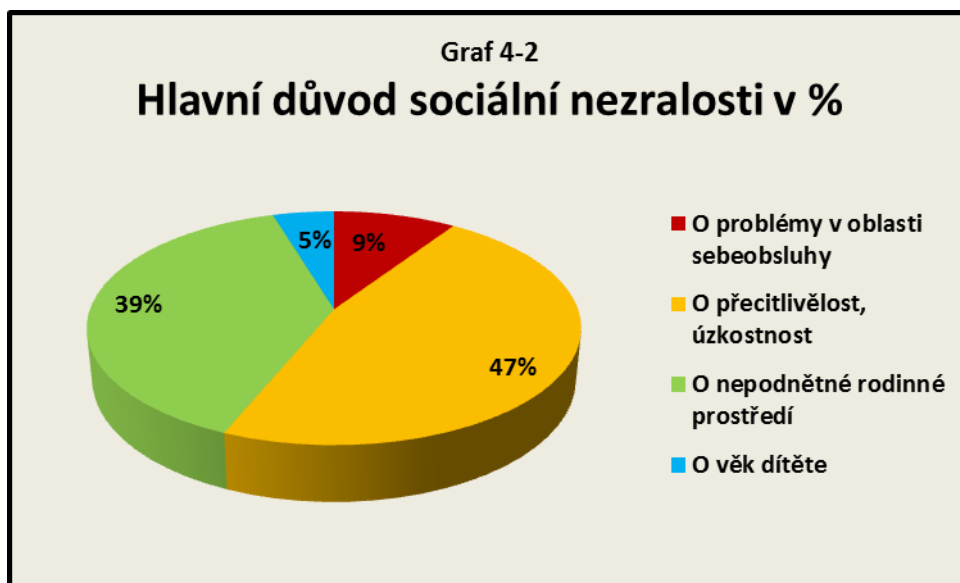
Na základě tabulky a grafů k otázce č. 3 lze konstatovat, že za hlavním důvodem psychické nezralosti je s 36% nesoustředěnost, dále pak s 27% špatná řečová vyspělost, následuje s 26% rozumová a mentální nezralost a s 11% impulzivita v chování a jednání. V této otázce měly respondentky (učitelky mateřských škol) možnost více odpovědí.

Otázka č. 4 V případě sociální nezralosti se nejčastěji jedná?

Tabulka č.4

Otázka č. 4	
V případě sociální nezralosti se nejčastěji jedná?	
Možnosti	Počet odpovědí
O problémy v oblasti sebeobsluhy	6
O přecitlivělost, úzkostnost	30
O nepodnětné rodinné prostředí	25
O věk dítěte	3

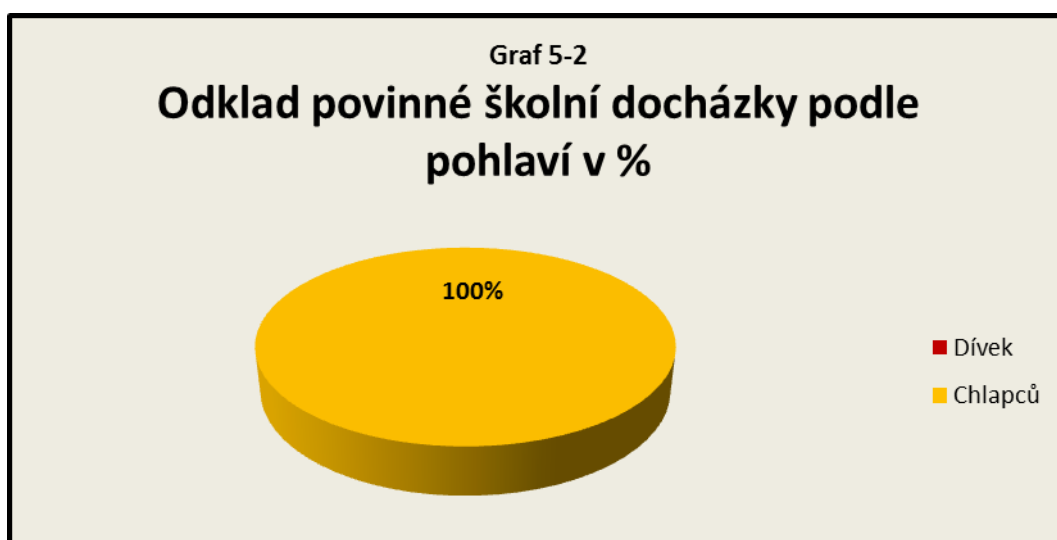
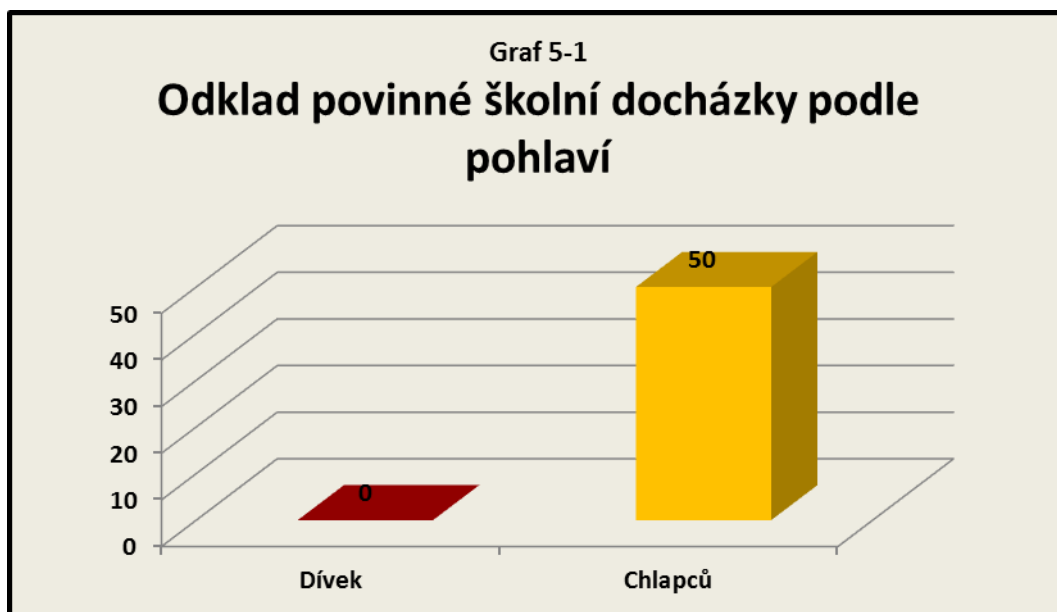

Na základě tabulky a grafů k otázce č. 4 lze konstatovat, že hlavním důvodem sociální nezralosti je s 47% přecitlivělost a úzkostnost, následuje s 39% nepodnětné rodinné prostředí, dále jsou to s 9% problémy v sebeobsluze a s 5% se jedná o věk dítěte. V této otázce měly respondentky (učitelky mateřských škol) možnost více odpovědí.

Otázka č. 5 Z celkového počtu odkladů školní docházky je více?

Tabulka č. 5

Otázka č. 5	
Z celkového počtu odkladů školní docházky je více?	
Možnosti	Počet odpovědí
Dívek	0
Chlapců	50

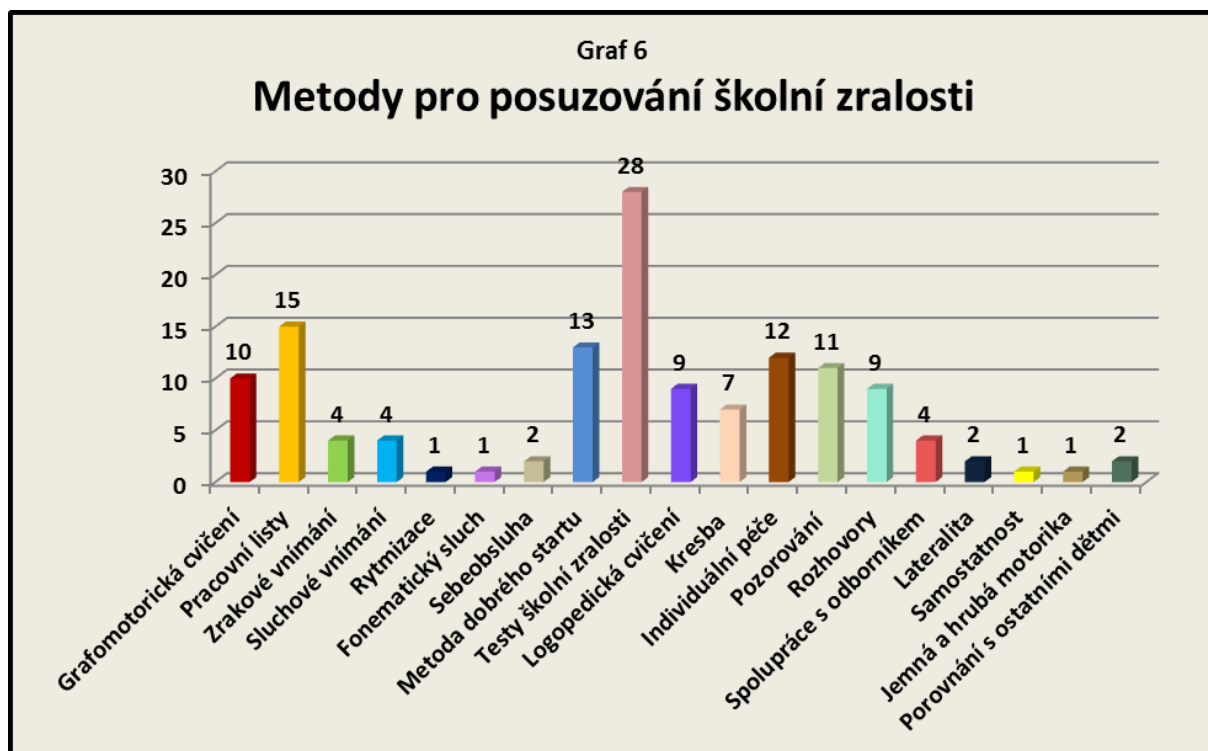

Na základě tabulky a grafů k otázce č. 5 lze konstatovat, že z celkového počtu odkadů povinné školní docházky je jednoznačně s počtem 100% více chlapců.

Otázka č. 6 Jaké využíváte metody pro posuzování školní zralosti?

Tabulka č. 6

Otázka č. 6	
Jaké využíváte metody pro posuzování školní zralosti?	
Možnosti	Počet odpovědí
Grafomotorická cvičení	10
Pracovní listy	15
Zrakové vnímání	4
Sluchové vnímání	4
Rytmizace	1
Fonematický sluch	1
Sebeobsluha	2
Metoda dobrého startu	13
Testy školní zralosti	28
Logopedická cvičení	9
Kresba	7
Individuální péče	12
Pozorování	11
Rozhovory	9
Spolupráce s odborníkem	4
Lateralita	2
Samostatnost	1
Jemná a hrubá motorika	1
Porovnání s ostatními dětmi	2

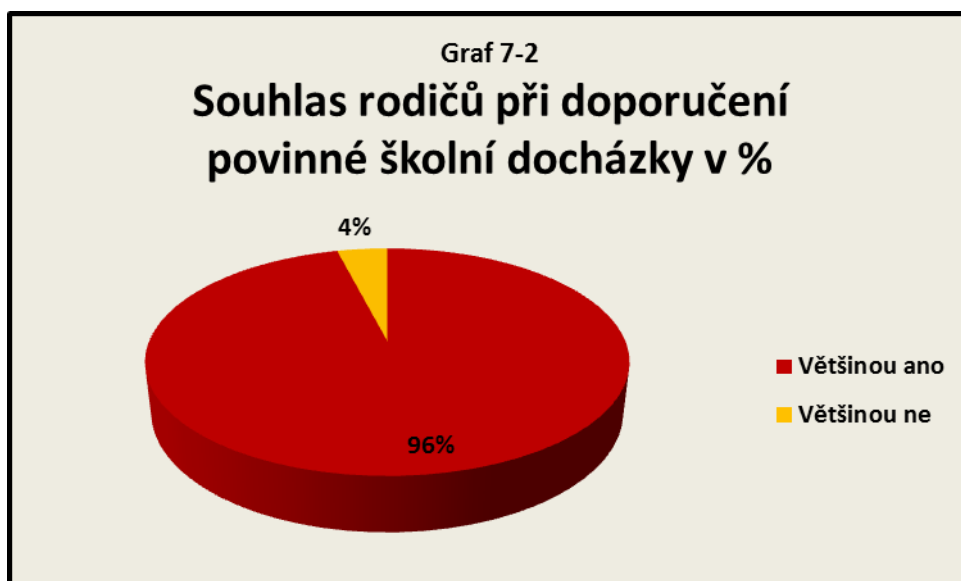
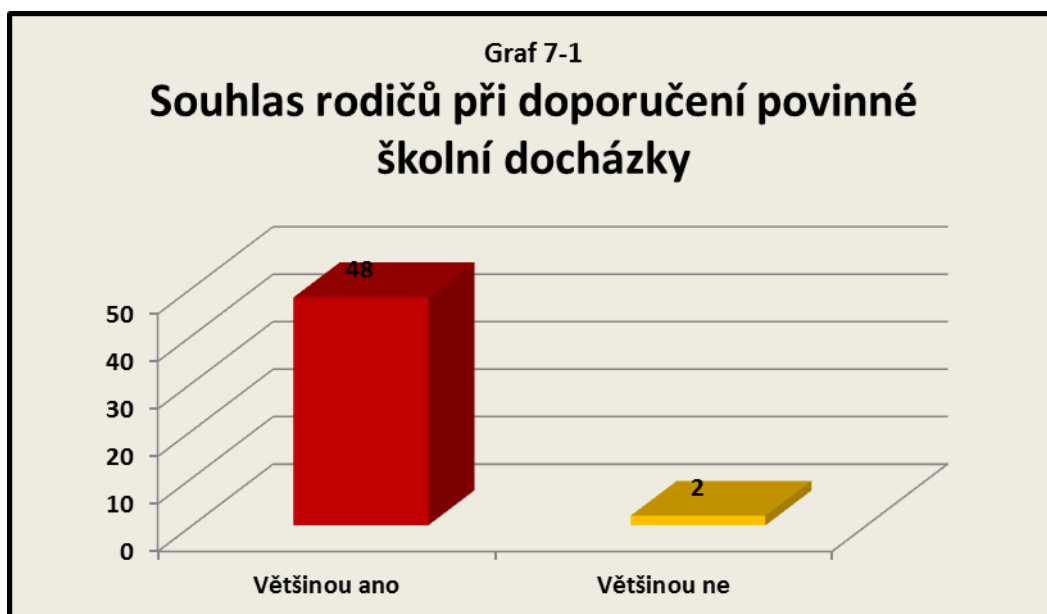

Na základě tabulky a grafu k otázce č. 6 lze konstatovat, že nejčastější metodou u posuzování školní zralosti jsou různé testy školní zralosti, hned za nimi následují pracovní listy, Metoda dobrého startu, individuální péče prováděná v mateřských školách, dále pozorování, grafomotorická cvičení, logopedická cvičení společně s rozhovory, jak s dětmi, tak s rodiči. Následuje posuzování zrakového a sluchového vnímání, sebeobsluhy, lateralit, porovnávání s ostatními dětmi, spolupráce s odborníky, rytmizace, fonemického sluchu a v neposlední řadě posouzení samostatnosti, a jemné a hrubé motoriky. Tato otázka byla otevřená, respondenty (učitelky mateřských škol) zde měly prostor pro více možností.

Otázka č. 7 Souhlasí s vámi rodiče, když doporučíte dítěti odklad povinné školní docházky?

Tabulka č. 7

Otázka č. 7	
Souhlasí s vámi rodiče, když doporučíte dítěti odklad povinné školní docházky?	
Možnosti	Počet odpovědí
Většinou ano	48
Většinou ne	2

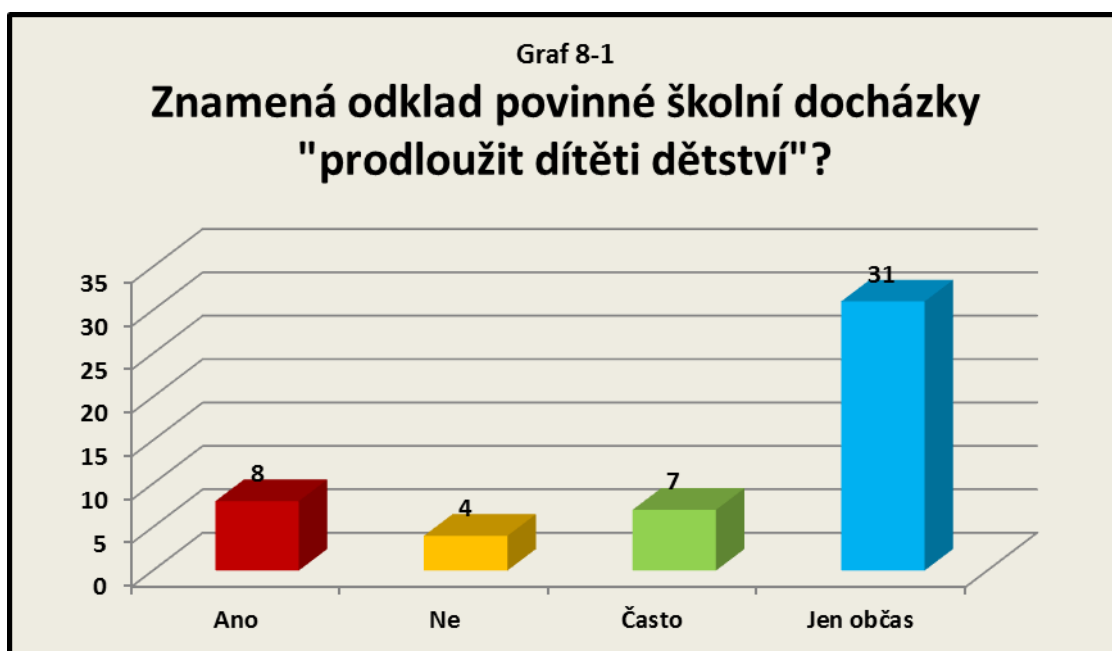

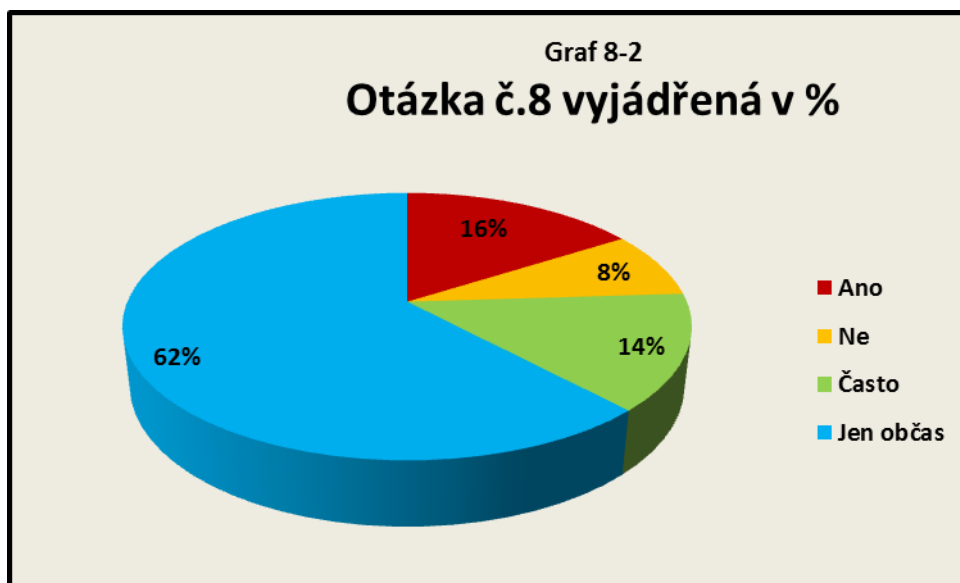
Na základě tabulky a grafů k otázce č. 7 lze konstatovat, že ve většině případů v počtu 76% rodiče souhlasí s odkladem povinné školní docházky s učitelkou mateřské školy. Z pouhých 2% rodiče s učitelkou mateřské školy nesouhlasí.

Otázka č. 8 Setkáváte se s tím, že odklad povinné školní docházky je rodiči brán, jako tzv. „prodloužit dítěti dětství“?

Tabulka č. 8

Otázka č. 8	
Setkáváte se často s tím, že odklad povinné školní docházky je rodiči brán, jako tzv. "prodloužit dítěti dětství"?	
Možnosti	Počet odpovědí
Ano	8
Ne	4
Často	7
Jen občas	31

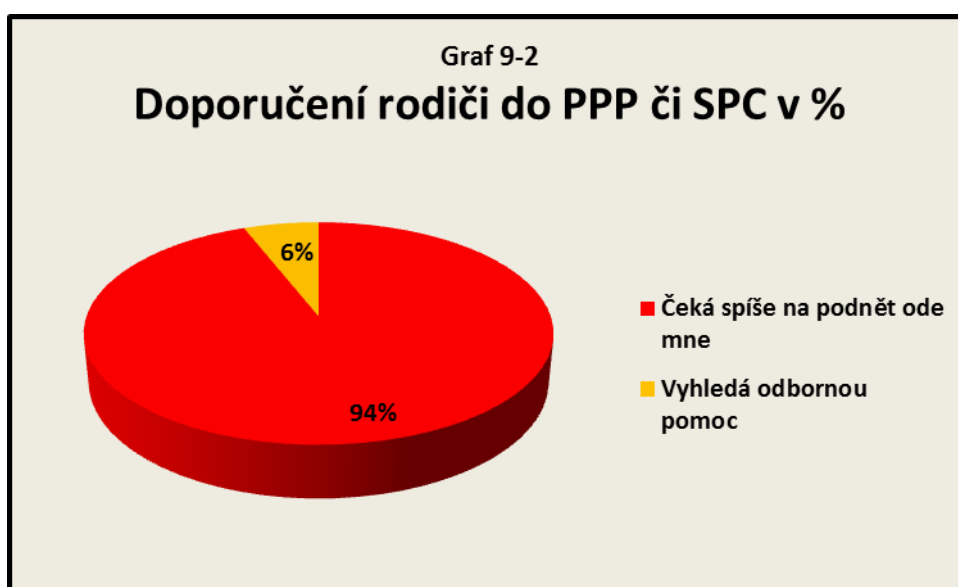
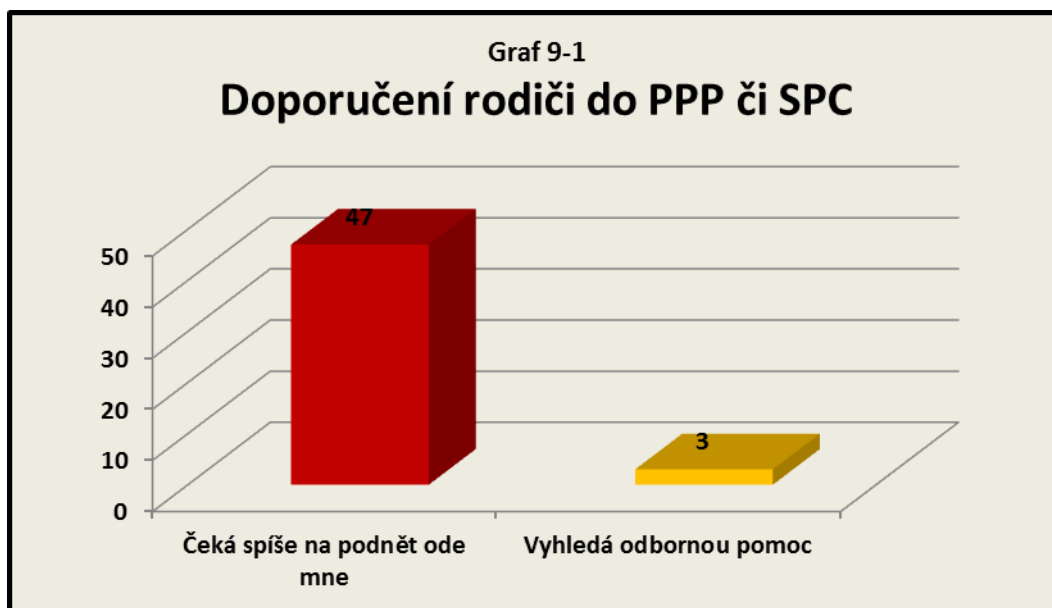

Na základě tabulky a grafů k otázce č. 8 lze konstatovat, že jako tzv. „prodloužit dětství“ je brán rodiči odklad povinné školní docházky jen občas, a to ze 62%. Ano, je tak brán z 16%. Často je tak brán ze 14%, a není tak brán z 8%.

Otázka č. 9 Čeká rodič na vaše doporučení, nebo sám vyhledá odbornou pomoc v PPP či SPC, kde sám požádá o vyšetření?

Tabulka č. 9

Otázka č. 9	
Čeká rodič na vaše doporučení, nebo sám vyhledá odbornou pomoc v PPP či SPC, kde sám požádá o vyšetření?	
Možnosti	Počet odpovědí
Čeká spíše na podnět ode mne	47
Vyhledá odbornou pomoc	3

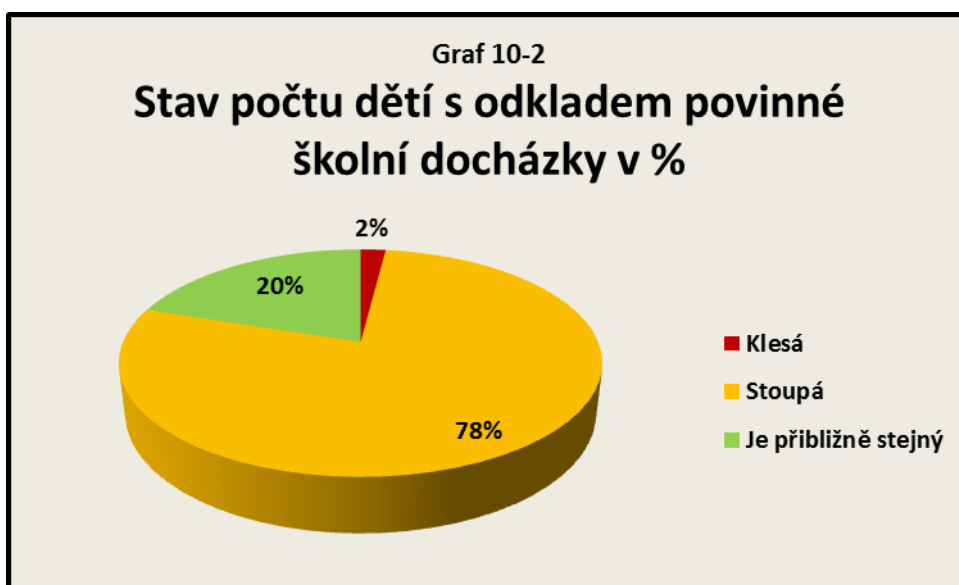
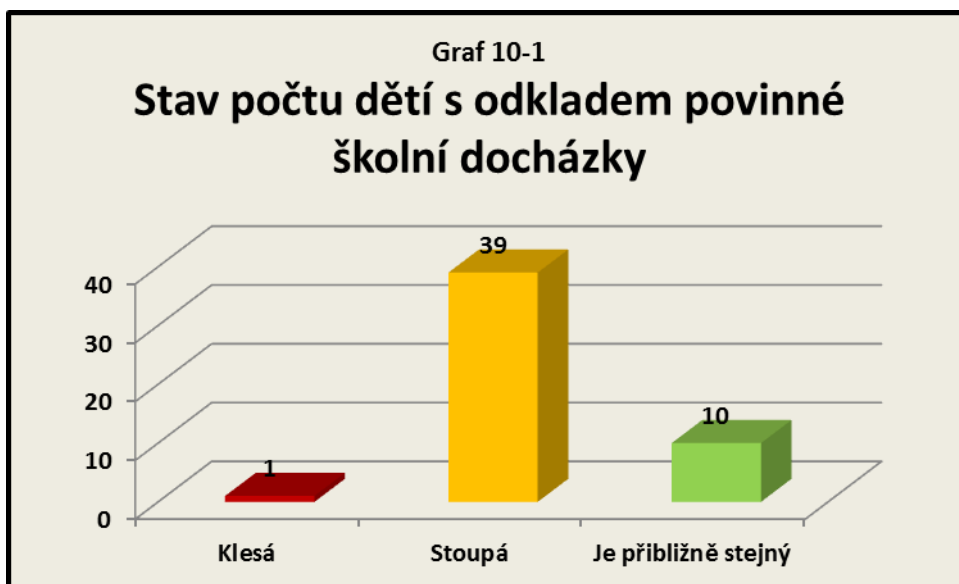

Na základě tabulky a grafů k otázce č. 9 lze konstatovat, že z 94% rodiče čekají na podnět učitelky mateřské školy a ze 6% vyhledají odbornou pomoc sami.

Otázka č. 10 Dle vašeho názoru počet dětí s odkladem povinné školní docházky ...?

Tabulka č.10

Otázka č. 10	
Dle vašeho názoru počet dětí s odkladem povinné školní docházky ...?	
Možnosti	Počet odpovědí
Klesá	1
Stoupá	39
Je přibližně stejný	10

Na základě tabulky a grafů k otázce č.10 lze konstatovat, že stav počtu dětí s odkladem povinné školní docházky se 78% stoupá, s 20% je přibližně stejný a jen s 2% klesá.

Ověřování předpokladů

Předpoklad č. 1.

Lze předpokládat, že nejčastější příčinou odkladu povinné školní docházky je sociální nezralost.

Tento předpoklad byl ověřován v dotazníku otázkou č. 1. Výsledky jsou zpracovány v tabulce a grafech k otázce č. 1. Na základě vyhodnocení této otázky lze konstatovat, že nejčastější příčinou odkladu povinné školní docházky je špatná řečová vyspělost. Výše uvedený předpoklad se tedy nepotvrdil, protože sociální nezralost se jako příčina odkladu povinné školní docházky objevila až na druhém místě, hned za špatnou řečovou vyspělostí. Tento předpoklad se nepotvrdil ani v doplňkové metodě, individuálních rozhovorech s učitelkami mateřských škol.

Předpoklad č. 2

Lze předpokládat, že minimálně u 10 % dětí je příčinou odkladu povinné školní docházky fyzická a tělesná nezralost

Tento předpoklad byl opět ověřován v dotazníku otázkou č. 1. Na základě vyhodnocení této otázky lze konstatovat, že fyzická a tělesná nezralost je příčinou odkladu povinné školní docházky u 2 % dětí. Z průzkumu tedy vyplývá, že výše uvedený předpoklad se tedy opět nepotvrdil. Tento předpoklad se nepotvrdil ani v doplňkové metodě, individuálních rozhovorech s učitelkami mateřských škol.

Předpoklad č. 3

Lze předpokládat, že hlavní příčinou fyzické nezralosti je výška.
Tento předpoklad byl ověřován v dotazníku otázkou č. 2. Na základě vyhodnocení této otázky lze konstatovat, že jako hlavní příčina fyzické nezralosti je výška. Tento důvod fyzické nezralosti uvedlo 26 dotazovaných respondentek (učitelek mateřských škol) z celkového počtu 50. Výše uvedený předpoklad se tedy potvrdil. Tento předpoklad se potvrdil i v doplňkové metodě, individuálních rozhovorech s učitelkami mateřských škol.

Předpoklad č. 4

Lze předpokládat, že v případě psychické nezralosti je hlavním důvodem rozumové a mentální nezralost.

Tento předpoklad byl ověřován v dotazníku otázkou č. 3. Na základě vyhodnocení této otázky lze konstatovat, že hlavním důvodem psychické nezralosti je nesoustředěnost. Rozumová a mentální nezralost je až třetím důvodem psychické nezralosti. Před tento důvod se dostala ještě špatná řečová vyspělost. Jako poslední možnost vybraly respondenty (učitelky mateřských škol) impulzivitu v chování a jednání. Výše uvedený předpoklad se tedy opět nepotvrdil. Tento předpoklad se nepotvrdil ani v doplňkové metodě, individuálních rozhovorech s učitelkami mateřských škol.

Předpoklad č. 5

Lze předpokládat, že v případě sociální nezralosti se jedná o přecitlivělost a úzkostnost.

Tento předpoklad byl ověřován v dotazníku otázkou č. 4. Na základě vyhodnocení této otázky lze konstatovat, že hlavním důvodem sociální nezralosti je přecitlivělost a úzkostnost. Takto odpovědělo 30 respondentek (učitelek mateřských škol) ze vzorku 50 dotazovaných. Výše uvedený předpoklad se tedy potvrdil. Tento předpoklad se potvrdil i v doplňkové metodě, individuálních rozhovorech s učitelkami mateřských škol.

Shrnutí výsledků praktické části

Průzkum v praktické části byl zaměřen na zjištění příčin odkladu povinné školní docházky. Hlavní metodou pro zjištění poznatků a rozdílů v této problematice byl dotazník, doplňkovou metodou byly rozhovory s učitelkami mateřských škol.

Předpoklad č. 1, který se zabýval hlavní příčinou odkladu povinné školní docházky se nepotvrdil, neboť touto příčinou není sociální nezralost, ale špatná řečová vyspělost.

Předpoklad č. 2, který se zabýval tím, že minimálně u 10% dětí je příčinou odkladu povinné školní docházky fyzická a tělesná nezralost se opět nepotvrdil, protože jak vyplývá z průzkumu, fyzická a tělesná nezralost je příčinou odkladu povinné školní docházky u 2 % dětí.

Předpoklad č. 3, který zkoumal hlavní příčinu odkladu povinné školní docházky u fyzické nezralosti se potvrdil, neboť hlavní příčinou odkladu povinné školní docházky u fyzické nezralosti je výška.

Předpoklad č. 4, který se zabýval tím, že hlavním důvodem psychické nezralosti je rozumová a mentální nezralost se nepotvrdil, protože z průzkumu vyplynulo, že u psychické nezralosti je hlavním důvodem odkladu povinné školní docházky nesoustředěnost.

Předpoklad č. 5 zabývající se tím, že hlavním důvodem sociální nezralosti je precitlivělost a úzkostnost se potvrdil. Precitlivělost a úzkostnost potvrdilo 47% respondentek (učitelek mateřských škol) ze vzorku 50 dotazovaných.

IV. Závěr

Bakalářská práce se zabývala problematikou odkladu povinné školní docházky. Cílem zkoumání bylo zjistit nejčastější příčinu, která vede pedagoga k tomu, aby dítěti odklad školní docházky navrhl. Zda je hlavním důvodem psychická, fyzická, či sociální nezralost. Bakalářská práce byla rozdělena do dvou částí, teoretické a praktické. Teoretická část se zabývala nejprve výchovou, vzděláváním a vyučováním, ale také rodinou. Dále pak předškolním vzděláváním a odkladem povinné školní docházky. Školní zralost zde byla rozebírána z hlediska jednotlivých kategorií, které je nutné u ní posuzovat. V závěru teoretické části bakalářské práce nechybělo ani legislativní vymezení odkladu povinné školní docházky, a co vše obnáší plnění povinností školní docházky.

Praktická část bakalářské práce se zabývá průzkumem. V průzkumu byly použity 2 metody zkoumání. Za základní metodu byl zvolen nestandardizovaný dotazník, sloužící k hromadnému zjišťování dat a jevů. Pro potřeby průzkumu byl zpracován jeden dotazník. Snahou bylo získat podklady pro ověřování předpokladů vycházejících z obsahu teoretické části bakalářské práce. Za doplňkovou metodu byl zvolen rozhovor. Průzkum byl proveden na malém vzorku. Dotazník vyplnilo a rozhovorů se zúčastnilo 50 učitelek mateřských škol, které posuzovaly 100 dětí předškolního věku. Výsledky průzkumu nepotvrdily všechny stanovené předpoklady. Potvrdil se pouze předpoklad č. 3, že hlavní příčinou odkladu povinné školní docházky u fyzické nezralosti je výška. Toto tvrzení se tedy shoduje i s nastudovanými prameny v odborné literatuře. Dítě by mělo odpovídat růstem i fyzickými předpoklady nárokům na věk šesti let. Velmi malé, celkově slabé a drobné děti jsou často ohrožovány například zvýšenou únavností. V kolektivu vyspělejších dětí často trpí i jejich sebevědomí. V předložené bakalářské práci se také potvrdil předpoklad č. 5, že hlavním důvodem sociální nezralosti je precitlivělost a úzkostnost. I toto tvrzení se shoduje s odbornou literaturou. Precitlivělé a úzkostné dítě bývá ve smyslu své budoucí školní úspěšnosti často více ohrožené, než dítě, které je sociálně zralé. Průzkum nepotvrdil předpoklad č. 1, že nejčastější příčinou odkladu povinné školní docházky je sociální nezralost. Z výsledků, které průzkum ukázal, by se tento předpoklad měl zformulovat jinak, a to tak, že nejčastější příčinou odkladu povinné školní docházky je špatná řečová vyspělost. I předpoklad č. 2 se v průzkumu nepotvrdil a s daných výsledků vyplývá, že minimálně u 2% dětí je příčinou odkladu povinné školní docházky fyzická a tělesná

nezralost. A předpoklad č. 4 by měl znít, že lze předpokládat, že v případě psychické nezralosti je hlavním důvodem nesoustředěnost.

V. Navrhovaná opatření

Ze závěrů bakalářské práce lze navrhnout následující opatření:

Zaměřit se na logopedickou péči v mateřských školách.

Jak vyplývá z uskutečněného průzkumu, nejhlavnější příčinou odkladu povinné školní docházky je špatná řečová vyspělost. Je tedy nutné, aby logopedické asistentky působící v mateřských školách věnovaly dostatečnou péči dětem, které mají různé logopedické problémy, ale i logopedické prevenci.

Zlepšit spolupráci nejen s odborníky v pedagogicko – psychologických poradnách a speciálních pedagogických centrech, ale hlavně s rodinou.

Všechny učitelky mateřských škol by se měly zaměřit na lepší spolupráci nejen s odborníky v pedagogicko – psychologických poradnách a speciálních pedagogických centrech, ale hlavně s rodiči dětí a snažit se, aby rodiče chtěli spolupracovat s nimi. Komunikace často není dostatečná a je nutné, aby učitelka sjednotila navrhovaný postup s odborníkem, ale jednotné působení musí být i ze strany rodiny.

Mít v mateřských školách větší prostor pro individuální péči s dětmi.

Učitelka mateřské školy by měla mít dostatečný prostor na individuální práci s dítětem. Bohužel někdy z organizačních důvodů běžného provozu v mateřských školách nemůže tolik času, kolik by bylo potřeba individuální péči věnovat. Zmenšení počtu dětí na třídách by mohlo tento problém z části vyřešit.

Nenavrhovat odklad povinné školní docházky dětem, kteří ho skutečně nepotřebují.

Učitelka mateřské školy by měla pečlivě zvažovat, jakému dítěti odklad povinné školní docházky navrhne. Pokud by se jednalo o dítě, které je podle všech kritérií školní zralosti na školu připravené, odklad povinné školní docházky mu neprospěje, ba naopak, takové dítě bude v mateřské škole stagnovat. Opačně, tedy jestliže dítě není na školu dostatečně zralé a připravené, mu nástupem do první třídy přivodí nemalé problémy.

VI. Seznam použité literatury

BEČVÁŘOVÁ, Z., *Současná Mateřská škola a její řízení*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-537-7

BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ, V. *Diagnostika dítěte předškolního věku*. Brno: Computer Press, 2008. ISBN 978- 80-251-1829-0

BEDNÁŘOVÁ, J. *Školní zralost: co by mělo umět dítě před vstupem do školy*. 1. vyd. Brno: Computer Press, 2010. ISBN 978-80-251-2569-4.

BĚLINOVÁ, L., *Z dějin předškolní výchovy*. 1.vyd. Praha: SPN, 1982.

BUDÍKOVÁ A KOL., *Je vaše dítě připraveno do 1. třídy?*. Brno: Computer Press, 2004. ISBN 80-7026-637-3

ČÁP, Jan. *Psychologie výchovy a vyučování*. 1. vyd. Praha: UK, 1997. ISBN 80-7066-534-3.

FRÜHAUFOVÁ, Věra. *Úvod do obecné pedagogiky; Úvod do obecné didaktiky*. 1. vyd. Ústí nad Labem: UJEP, 2002. ISBN 80-7044-401-0.

KLÍMOVÁ M., *Citová výchova v rodině*. 1.vyd. Praha: Práce, 1974.

KUTÁLKOVÁ, D. *Jak připravit dítě do 1. třídy*. 1. vyd. Praha: Grada, 2005. SBN 80-247-1040-4.

PRŮCHA, Jan. *Teorie a analýzy edukačního média*. Brno: Paido, 1998. ISBN 80-85931-49-4.

Rámcový program pro předškolní vzdělávání. Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2008

SKALKOVÁ, Jarmila. *Obecná didaktika*. 1. vyd. Praha: ISV, 1999. ISBN 80-85866-33-1.

STOPPARDOVÁ M., *Otestujte své dítě*. Martin: Neografie, 1992. ISBN 80-85186-49-7

TŘESOHLAVÁ Z., *Dříve než půjde do školy*. 1. vyd. Praha: Avicenum, 1990. ISBN 80-201-0015-6

VERECKÁ, N. *Jak pomáhat dětem při vstupu do školy*. 1. vyd. Praha: NLN, 2002. ISBN 80-7106-474-2.

ŽÁČKOVÁ, H. *Děti s odkladem školní docházky a jejich úspěšný start ve škole*. 1. vyd. Praha: D &H, 1998. ISBN 978-80-903869-3-8.

VII. Seznam příloh

Dotazník pro učitelky mateřských škol

VII. Přílohy

Dotazník pro učitelky MŠ – Odklad povinné školní docházky

(Prosím o vyplnění dotazníku třídní učitelky)

- 1) Co je nejčastější příčinou odkladu povinné školní docházky?
- 2) Je v případě fyzické nezralosti hlavním důvodem:
 - a) Výška
 - b) Tělesné postižení
 - c) Chronické onemocnění
 - d) Jiný důvod – jaký?
- 3) V případě fyzické nezralosti je hlavním důvodem:
 - a) Rozumová, mentální nezralost
 - b) Špatná řečová vyspělost
 - c) Nesoustředěnost
 - d) Impulzivita v chování a jednání
- 4) V případě sociální nezralosti se nejčastěji jedná:
 - a) O problémy v oblasti sebeobsluhy
 - b) O přecitlivělost, úzkostnost
 - c) O nepodnětné rodinné prostředí
 - d) O věk dítěte
- 5) Z celkového počtu odkladů povinné školní docházky je více:
 - a) Dívek
 - b) Chlapců
- 6) Jaké využíváte metody pro posuzování školní zralosti?
- 7) Souhlasí s vámi rodiče, když dítěti doporučíte odklad povinné školní docházky?
 - a) Většinou ano
 - b) Většinou ne

8) Setkáváte se často s tím, že odklad povinné školní docházky je rodiči brán, jako tzv. „prodloužit dítěti dětství“?

- a) ano
- b) ne
- c) často
- d) jen občas

9) Čeká rodič na vaše doporučení, nebo sám vyhledá odbornou pomoc v PPP či SPC, kde sám požádá o vyšetření?

- a) Čeká spíše na podnět ode mne
- b) Vyhledá odbornou pomoc

10) Dle vašeho názoru počet dětí s odkladem povinné školní docházky

- a) klesá
- b) stoupá
- c) je přibližně stejný